

Nr 9

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1961/62, i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

1:o) **Investeringsplan för kommunikationsverken.** I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 28, punkt 1, s. 1—10 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1961) lämnat en översikt över kommunikationsverkens investeringar, avseende postverkets, televerkets, statens järnvägars och statens vattenfallsverks fonder, luftfartsfonden samt väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Enligt beräkningarna i statsverkspropositionen till 1960 års riksdag uppskattades medelsförbrukningen på kommunikationsverkens investeringsanslag till ca 1 256 mkr under *budgetåret 1959/60*. De sammanlagda faktiska investeringsutgifterna stannade emellertid vid ca 1 214 mkr och underskred således de beräknade utgifterna med ca 42 mkr. Anslagsbehållningarna ökade med ca 19 mkr.

I fjolårets investeringsplan för kommunikationsverken framhölls, att en ökning av investeringsomfattningen för *budgetåret 1960/61* i och för sig framstod såsom starkt motiverad för en avveckling av återstående kapacitetsbrister och för den allmänna rationalisering, som krävdes för att successivt nedbringa driftkostnaderna. Samtidigt underströks, att kommunikationsverkens investeringskrav måste ses mot bakgrunden av den allmänna konjunkturutvecklingen som visade expansiva tendenser inom vissa delar av samhällsekonomin. En restriktiv ekonomisk politik måste därför bli normgivande för de offentliga utgifterna för ifrågakvarande budgetår. Vidare måste även det förhållandet beaktas, att en fortsatt ökning av investeringsutvecklingen inom näringslivet bedömdes vara ytterst angelägen bl. a. med hänsyn till att övergången till större marknadsbildningar i Europa skulle komma att ställa ökade krav på vårt näringslivs konkurrensförmåga. Utrymmet för statliga investeringar minskade härigenom och en begränsning av den statliga upplåningen framstod ur dessa synpunkter såsom eftersträfvansvärd, vilket måste få återverkningar även på kommunikationsverkens investeringar. Hänsyn ansågs emellertid å andra sidan böra tas till att verk-

samheten inom kommunikationsverken i hög grad är inriktad på service gentemot näringslivet.

Utifrån nämnda utgångspunkter förordades för budgetåret 1960/61 ett totalt rambelopp av 1 095 mkr, vilket jämfört med det föregående budgetåret innebar en minskning med 47,3 mkr. För övriga investeringar beräknades en medelsförbrukning av 85,1 mkr, varav 35,8 mkr för ljud- och televisionsradioanläggningar, radioanläggningar för luftfarten samt anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete, 17,3 mkr för vattenfallsstyrelsens förvaltningsbyggnad och 32 mkr för storflygplats.

Vid den förnyade beräkning av investeringsutgifterna för innevarande budgetår, som redovisas i årets statsverksproposition har beträffande de ramreglerade investeringarna endast den förändringen företagits att vattenfallsverkets investeringar nu förutses komma att begränsas med 12 mkr. Beträffande de icke ramreglerade investeringarna har vissa förskjutningar ägt rum, sedan beräkningarna förra året verkställdes. Sålunda upptages nu investeringarna för vattenfallsverket med ett belopp som överstiger beräkningarna våren 1960 med 4,5 mkr. Luftfartsverkets investeringar minskar däremot i förhållande till de tidigare beräkningarna med 10,5 mkr. För statens järnvägar upptages ett belopp av 0,5 mkr för återstående kostnader avseende förvärv av Stockholm—Roslagens järnvägar och Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag. Slutligen beräknas för väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond 0,5 mkr för inköp av grustag och 0,3 mkr för återstående beställningar vid Karlskrona örlogsvarv, vilka i enlighet med vad som förordats i 1960 års statsverksproposition bör ligga utanför investeringsramen. Posten övriga investeringar uppföres därför totalt med 80,4 mkr. Totalt för kommunikationsverken upptages alltså (1 083,0 + 80,4) 1 163,4 mkr, vilken summa sålunda understiger det för ett år sedan beräknade beloppet med 16,7 mkr.

För budgetåret 1961/62 innebär verksstyrelsernas förslag investeringar till ett sammanlagt belopp av ca 1 244 mkr, vilket i jämförelse med de nu redovisade beräkningarna för löpande budgetår skulle innebära en stegring med ca 81 mkr. Ökningen utgör ett saldo mellan å ena sidan en ökning av de ramreglerade investeringarna med sammanlagt ca 85 mkr och en minskning av medelsförbrukningen å övriga anslag med ca 4 mkr. Av ökningen för de ramreglerade anslagen faller i runda tal 4 mkr på postverket, 42 mkr på televerket, 14 mkr på statens järnvägar, 15 mkr på vattenfallsverket, 4 mkr på luftfartsverket och 6 mkr på förrådsfonden. Beträffande övriga anslag ökar statens järnvägars medelsbehov med 4 mkr, medan medelsförbrukningen på vattenfallsverkets fond och luftfartsfonden beräknas minska med 2 mkr respektive 5 mkr. Vidare förutses en mindre minskning av investeringarna å övriga anslag under televerkets fond och förrådsfonden.

Efter en översiktlig redovisning verk för verk av investeringsbehoven för nästa budgetår anför *departementschefen* bl. a. följande.

Bedömningen av investeringsomfattningen inom affärsverken har ansetts böra grundas på antagandet att högkonjunkturen kommer att bestå under nästa budgetår med en omfattande investeringsverksamhet inom näringslivet. Med hänsyn härtill och till projekteringsläget m. m. inom den statliga sektorn föreligger ur samhällets synpunkt skäl för en begränsning i kommunikationsverkens investeringar i förhållande till verksamhetsmyndigheternas förslag. Den ökande efterfrågan på affärsverkens tjänster och föreliggande möjligheter till kostnadspressande rationaliseringar motiverar emellertid att affärsverkens investeringar fortfarande hålles på en hög nivå. Vid en avvägning utifrån olika synpunkter har jag stannat för att för nästa budgetår förorda ett totalt rambelopp av 1 103,5 mkr, innebärande en ökning i förhållande till de nu föreliggande beräkningarna för innevarande budgetår med 20,5 mkr. Härvid bör nämnas, att därest den omprövning av Marvikens atomkraftstation, som förutsetts skola ske hösten 1961 sedan fullständigt projekteringsunderlag framkommit, leder till ett fullföljande av projektet, en höjning av totalramen med ytterligare 10 mkr torde erfordras. Mitt förslag innebär, att jämfört med den för innevarande budgetår beräknade medelsförbrukningen postverkets, televerkets, statens järnvägars och förrådsfondens investeringar uppräknas med respektive 1,5, 23,0, 5,0 och 4,5 mkr. För vattenfallsverket och luftfartsstyrelsen har minskningar med 10,0 respektive 3,5 mkr ansetts möjliga.

Vid sidan av investeringsramarna har jag tagit upp anslag till följande belopp, nämligen anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete 2,3 mkr, ljudradioanläggningar 10,5 mkr, televisionsradioanläggningar 13,2 mkr, radioanläggningar för luftfarten 3,0 mkr, förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen 14,0 mkr, storflygplats 4 mkr och grustag 1 mkr. De angivna anslagen möjliggör bl. a. medelsförbrukningar om 8,1 mkr för anläggningen för teletekniskt utvecklingsarbete, 15,0 mkr för förvaltningsbyggnaden och 16,3 mkr för storflygplatsen.

I likhet med vad som gäller för innevarande budgetår, bör för nästa budgetår investeringarna i radioanläggningar för luftfarten tillföras investeringsramen för luftfartsverket för att luftfartsstyrelsen därigenom skall få valfrihet mellan samtliga investeringsobjekt rörande luftfarten.

Den för budgetåret 1961/62 av departementschefen förordade investeringsverksamheten framgår av följande tabell. Som jämförelse har i tabellen även redovisats siffrorna för den förnyade medelsberäkningen för budgetåret 1960/61.

Beräknad medelsförbrukning budgetåret 1961/62

	1960/61 Förordat av dep.ch.	1961/62 Verkens förslag	1961/62 Förordat av dep.ch.
	miljoner kronor		
<i>Ramreglerade investeringar</i>			
Postverket	4,0	7,7	5,5
Televerket	262,0	303,7	285,0
Statens järnvägar	321,0	335,0	326,0
Vattenfallsverket	450,0	465,0	440,0
Luftfartsverket	10,5	14,1	7,0
Förrådsfonden	35,5	42,0	40,0
Summa	1 083,0	1 167,5	1 103,5

	1960/61 Förordnat av dep.ch.	1961/62 Verkens förslag miljoner kronor	1961/62 Förordnat av dep.ch.
<i>Övriga investeringar</i>			
Televerket	35,8	35,2	34,8
Statens järnvägar	0,5	4,2	—
Vattenfallsverket	21,8	20,2	15,0
Luftfartsverket	21,5	16,8	16,3
Förrådsfonden	0,8	0,5	0,5
Summa	80,4	76,9	66,6
Totalsumma	1 163,4	1 244,4	1 170,1

Det i kolumnen för verkens förslag under övriga investeringar upptagna beloppet för statens järnvägar om 4,2 mkr avser dels 3,3 mkr för elektrifiering av järnvägen Älvsjö—Nynäshamn, dels 0,1 mkr för lån till Skid- och Friluftsförbundet, dels ock 0,8 mkr för täckande av kostnaderna för vissa good-willvärden i Svenska Lastbils AB (SLAB). Beträffande de båda förstnämnda äskandena förklarar sig departementschefen i sak inte ha något att erinra men förordar att medelsförbrukningen för ändamålet får ingå i den i det föregående förordade investeringsramen för statens järnvägar. Järnvägsstyrelsens äskande av medel för täckande av kostnaderna för vissa good-willärenden i SLAB har departementschefen däremot inte ansett sig böra tillstyrka. Beträffande vattenfallsverkets övriga investeringar avser det förordade beloppet vattenfallsstyrelsens förvaltningsbyggnad. Härutöver har styrelsen föreslagit en fördjupning av Trollhätte kanal och ifrågasatt en ombyggnad av Säffle kanal. Frågan rörande fördjupningen av Trollhätte kanal är enligt departementschefen fortfarande föremål för beredning inom kommunikationsdepartementet, varför något förslag ej kan framläggas i detta sammanhang. Vad angår Säffle kanal avser departementschefen att under den närmaste tiden ta upp förhandlingar med de lokala intressenterna rörande vissa med kanalfrågan sammanhängande spörsmål.

Kommunikationsverkens totala medelsförbrukning skulle alltså för nästa budgetår uppgå till 1 170,1 mkr att jämföras med nu beräknade 1 163,4 mkr för innevarande budgetår, vilket innebär en ökning med 6,7 mkr.

I efterföljande tablå lämnas en sammanfattande översikt av den faktiska och beräknade investeringsomfattningen under de i det föregående berörda budgetåren. Därur framgår även beräkningen av de för investeringarnas genomförande erforderliga anslagsbeloppen.

	Investeringsutgifter	Av verken planerade investeringsutgifter			Av departementschefen beräknade investeringsutgifter		Reservationer den 30/6	Anslag		Beräknade reservationer den 30/6-
		1960/61	1961/62	1960/61	1961/62	1960		1960/61	1961/62	
<i>Ramreglerade investeringar</i>										
Postverket.....	3,6	4,0	7,7	4,0	5,5	7,0	2,0	4,5	4,0	
Televerket.....	264,4	262,0	303,7	262,0	285,0	17,3	270,3	284,6	25,2	
Statens järnvägar	332,5	321,0	335,0	321,0	326,0	22,2	326,3	321,8	23,3	
Vattenfallsverket..	468,9	450,0	465,0	450,0	440,0	43,6	449,6	419,2	22,4	
Luftfartsverket ..	10,6	10,5	14,1	10,5	7,0	0,5	10,4	8,0	1,4	
Förrädsfonden	35,1	35,5	42,0	35,5	40,0	6,1	32,7	39,7	3,0	
	1 115,1	1 083,0	1 167,5	1 083,0	1 103,5	96,7	1 091,3	1 077,8	79,3	
<i>Övriga investeringar</i>										
Postverket.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Televerket.....	29,7	35,8	35,2	35,8	34,8	6,6	35,2	29,0	0,2	
Statens järnvägar	8,7	0,5	4,2	0,5	—	0,5	—	—	—	
Vattenfallsverket..	16,1	21,8	20,2	21,8	15,0	5,8	17,0	14,0	—	
Luftfartsverket ..	42,8	21,5	16,8	21,5	16,3	4,2	30,0	4,0	0,4	
Förrädsfonden	2,0	0,8	0,5	0,8	0,5	0,8	—	1,0	0,5	
	99,3	80,4	76,9	80,4	66,6	17,9	82,2	48,0	1,1	
Totalsumma	1 214,4	1 163,4	1 244,4	1 163,4	1 170,1	114,6	1 173,5	1 125,8	80,4	

Utskottet. Enligt den investeringsplan för kommunikationsverken som godkändes vid fjolårets riksdag beräknades medelsförbrukningen för innevarande budgetår uppgå till 1 095,0 mkr i vad avser de ramreglerade investeringarna. Någon ökning härav har ej ifrågasatts vare sig av departementschefen eller vederbörande verksstyrelser. Däremot beräknas nu för vattenfallsverkets del en minskning ske med 12,0 mkr, varjämte av redovisningstekniska skäl 9,1 mkr föreslås bli överförda från anslaget till kraftverksbyggnader m. m. till anslaget till atomenergianläggningar.

De ej ramreglerade investeringarna beräknas för vattenfallsverkets del öka med 4,5 mkr och för luftfartsverkets del minska med 10,5 mkr. Dessutom upptages för statens järnvägar ett belopp av 0,5 mkr — motsvarande återstående kostnader för förvärv av Stockholm—Roslagens järnvägar och Stockholm—Nynäs järnvägsaktiebolag — samt för väg- och vattenbyggnadsverkets förrädsfond 0,8 mkr, avseende inköp av grustag jämte vissa beställningar vid Karlskrona örlogsvärv.

De totala investeringsutgifterna för kommunikationsverkens del under innevarande budgetår skulle i enlighet härmed uppgå till 1 163,4 mkr, vilket i förhållande till det i början av 1960 beräknade beloppet innebär en minskning med 16,7 mkr.

Mot vad departementschefen i förevarande sammanhang anført och förordat har utskottet icke funnit anledning till erinran.

I sina anslagsframställningar för nästa budgetår har verksstyrelserna räknat med en total medelsförbrukning av 1 244,4 mkr, varav för ramreglerade investeringar 1 167,5 mkr och för övriga investeringar 76,9 mkr. Detta skulle i förhållande till nu beräknade utgifter för innevarande budgetår innebära en ökning av de förra med ca 85 mkr och minskning av de senare med ca 4 mkr.

Med hänsyn till den omfattande investeringsverksamhet inom näringslivet som för nästa budgetår förutses samt till projekteringsläget m. m. inom den statliga sektorn finner departementschefen skäl i och för sig föreligga för en begränsning av kommunikationsverkens investeringar i förhållande till verksstyrelsernas förslag. Den ökade efterfrågan på affärsverkens tjänster samt föreliggande möjligheter till kostnadspressande rationaliseringar anses å andra sidan motivera att nämnda investeringar hålles på en relativt hög nivå. I anslutning härtill erinras om angelägenheten av en fortsatt automatisering av telefontrafiken samt önskvärdenheten av att nedbringa den under år 1960 ånyo ökade väntetiden för telefoninstallationer. Med avseende å statens järnvägar kräves — samtidigt med ett fortsatt nedläggande av ej lönsamma bandelar — utbyggnad av de trafikstarka huvudlinjerna samt anordningar på de större stationerna jämte modernisering av den rullande materielen. För tillgodoseende av stigande efterfrågan på elkraft och uppnående av tillfredsställande torrårssäkerhet erfordras vidare omfattande investeringar inom den statliga kraftsektorn. Den ökande lufttrafiken ställer också större krav i fråga om såväl flygfält som säkerhetsanordningar. Slutligen erfordras, för möjliggörande av fortsatt rationalisering av vägunderhållet, en utökning av förrädsfondens maskinpark.

Vid den avvägning som inom kommunikationsdepartementet skett utifrån bl. a. angivna synpunkter har departementschefen funnit sig för nästa budgetår kunna förorda en totalram om 1 103,5 mkr, innebärande en höjning i förhållande till innevarande budgetår med 20,5 mkr. Härtill kommer en ytterligare ökning om ca 10 mkr därest resultatet av pågående projektering för Marvikens atomkraftstation senare under året skulle leda till ett beslut om dess utförande. Den angivna ramen innebär för postverket, televerket, statens järnvägar och förrädsfonden uppräknningar av medelsförbrukningen med respektive 1,5, 23,0, 5,0 och 4,5 mkr. För vattenfalls- och luftfartsverkens del åter sker en nedräkning med 10,0 respektive 3,5 mkr.

De ej ramreglerade investeringarna upptages med 2,3 mkr till anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete, 10,5 mkr för ljudradioanläggningar, 13,2 mkr för televisionsradioanläggningar, 3,0 mkr för radioanläggningar för luftfarten, 14,0 mkr till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen, 4,0 mkr för storflygplats och 1,0 mkr för grustag.

Den sammanlagda medelsförbrukningen under kommunikationsverkens fonder skulle därmed uppgå till 1 170,1 mkr, att jämföras med enligt ovan beräknade 1 163,4 mkr för innevarande budgetår.

Vad departementschefen uttalat rörande avvägningen i nuvarande konjunkturläge mellan kommunikationsverkens investeringar och investering-

arna inom näringslivet finner sig utskottet helt kunna ansluta sig till. Därvid anförda synpunkter beträffande önskvärdheten av att de förstnämnda — med hänsyn till såväl efterfrågan som allmänna servicekrav — dock hålles på en relativt hög nivå överensstämmer vidare med den uppfattning utskottet redan tidigare givit uttryck åt. Med beaktande bl. a. av anförda förhållanden har utskottet funnit sig kunna godtaga den förordade omslutningen av investeringarna. Utskottet, som ej heller funnit anledning till erinran mot den fördelning inom ramen de skilda verken emellan som föreslagits, kommer i enlighet härmed att under respektive punkter i det följande tillstyrka anvisandet av de anslag som erfordras för genomförande av den sålunda godkända investeringsplanen. I anslutning härtill kommer utskottet också att redovisa sitt ställningstagande till vissa motionsledes väckta frågor.

Utskottet får slutligen hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anført.

Postverket

2:o) **Postverkets anslagsbehov.** Kungl. Maj:t har (punkt 2, s. 11—19) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 under postverkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 4 504 000 kr.

I skrivelse den 25 augusti 1960 har *generalpoststyrelsen* framlagt sina petita för budgetåret 1961/62. För en redovisning av innehållet i styrelsens framställning får utskottet hänvisa till propositionen (s. 11—17).

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit ett gemensamt utlåtande över generalpoststyrelsens, telestyrelsens, järnvägsstyrelsens, vattenfallsstyrelsens och luftfartsstyrelsens äskanden samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning angående investeringsanslag under verkets förrädsfond (s. 17 och 18).

Departementschefen erinrar bl. a. om att han enligt investeringsplanen för kommunikationsverken räknat med en medelsförbrukning av 5,5 mkr under nästa budgetår. Beträffande fördelningen i stort av detta belopp på de olika anslagsändamålen får utskottet hänvisa till en på s. 18 i propositionen intagen tabell. Departementschefen anför fortsättningsvis följande.

Den av styrelsen föreslagna om- och tillbyggnaden av bangårdsposthuset i Stockholm ingår som ett led i en personal- och kostnadsbesparande omorganisation av verksamheten inom detta för poströrelsen synnerligen viktiga centrum. Förslaget föranleder ingen erinran från min sida. Då medelsförbrukningen i övrigt på anslaget Posthus m. m. är bunden vid pågående och beslutade anläggningar, måste de begränsningar, som befunnits nödvändiga för att postverkets investeringar skall kunna hållas inom den förordade ramen för nästa budgetår, hänföras till andra anslag. I förhållande till styrelsens förslag reduceras därför medelsförbrukningen med 50 000 kr på an-

slaget Inköp av fastigheter, 400 000 kr på anslaget Anskaffning av automobiler m. m., 1 400 000 kr på anslaget Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen, 50 000 kr på anslaget Förvärv av billinjer samt 300 000 kr på dispositionsanslaget. Nedskärningen av medelsförbrukningen drabbar huvudsakligen inköpen av bilmateriel för diligensrörelsen. Jämfört med innevarande budgetår kan dock medelsförbrukningen för dessa ändamål ökas med ca 1,3 mkr.

Anslagsbeloppen för nästa budgetår har beräknats med anledning av den uppskattade medelsförbrukningen jämte beräknad ingående behållning på de olika anslagen. Anslagen Posthus m. m., Inköp av fastigheter, Garagebyggnader m. m. samt Förvärv av billinjer har därvid kunnat uppföras med endast formella belopp. De av mig förordade anslagen uppgår till totalt 4,5 mkr.

Utskottet. I sina anslagsframställningar för nästa budgetår har generalpoststyrelsen förutsatt en medelsförbrukning om 7,7 mkr. Departementschefen har emellertid ansett densamma böra begränsas till 5,5 mkr samt därvid föreslagit minskningar av de beräknade utgifterna för huvudsakligen anskaffning av automobiler och för diligenstrafiken. För ett genomförande av de föreslagna investeringarna kräves — förutom ianspråktagande av tillgängliga reservationsmedel — en anslagsanvisning om ca 4,5 mkr.

Departementschefens förslag innebär att under budgetåret om- och tillbyggnad av bangårdsposthuset i Stockholm kan påbörjas och bedrivas i av styrelsen planerad omfattning, varjämte arbetena på redan påbörjade eller beslutade anläggningar planenligt fortsättes. Dessutom kan trots förenämnda begränsning av medelsförbrukningen avseende bilmateriel för diligensrörelsen en ökning härav ske med ca 1,3 mkr i förhållande till innevarande budgetår.

Utskottet har under föregående punkt förklarat sig godtaga den av Kungl. Maj:t förordade ramen för bl. a. postverkets medelsförbrukning. Då utskottet ej heller funnit anledning till erinran mot den föreslagna fördelningen av investeringarna på skilda utgiftsändamål eller mot anslagsberäkningen hemställer utskottet,

att riksdagen må för budgetåret 1961/62 under postverkets fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. <i>Posthus m. m.</i>	1 000 kr.
2. <i>Inköp av fastigheter</i>	1 000 »
3. <i>Anskaffning av automobiler m. m.</i>	1 000 000 »
4. <i>Garagebyggnader m. m.</i>	1 000 »
5. <i>Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen</i>	2 500 000 »
6. <i>Förvärv av billinjer</i>	1 000 »
7. <i>Postverkets dispositionsanslag</i>	1 000 000 »

Televerket

3:o) **Televerkets anslagsbehov.** Kungl. Maj:t har (punkt 3, s. 20—51) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 under televerkets fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 313 600 000 kr.

I skrivelser den 31 augusti 1960 och i samband därmed lämnade uppgifter har *telestyrelsen* hemställt om anslag för budgetåret 1961/62.

Luftfartsstyrelsen har i skrivelse den 23 augusti 1960 äskat anslag för budgetåret 1961/62 till Radioanläggningar för luftfarten.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 29 augusti 1960 äskat anslag för byggande av radiohus och televisionshus för budgetåret 1961/62.

I särskilda skrivelser den 31 augusti och 8 december 1960 har slutligen *Sveriges Radio* lämnat redogörelser för ljudradions och televisionens medelsbehov för budgetåret 1961/62 i vad avser programproduktionen.

Beträffande det närmare innehållet i de omnämnda anslagsskrivelserna får utskottet hänvisa till propositionen (s. 20—48).

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande som redovisats under postverkets fond (s. 17 och 18 i propositionen).

Departementschefen redovisar inledningsvis i en tablå den beräknade fördelningen på olika anslagsändamål vid den av honom förordade investeringsramen för nästa budgetår å 285 mkr (s. 48).

Medelsförbrukningen på anslaget till inköp och byggnader av fastigheter ökas enligt förslaget med 3,7 mkr, vilket innebär att samtliga av *telestyrelsen* anmälda nio ny- och tillbyggnader till telefonstationer ävensom utökning av kontorsbyggnaden i Nynäshamn kan påbörjas i avsedd omfattning nästa budgetår. Vad angår förslaget att i telefonstationsbyggnaden i Kalix inrymma lokaler för postverket bör enligt departementschefens mening möjligheterna att förhyra postlokaler ytterligare undersökas. Det förutsättes dock, att om postverket ej lyckas träffa avtal om förhyrning inom rimlig tid, Kungl. Maj:t skall äga besluta om utökning av telefonstationsbyggnaden med postlokaler i enlighet med förslaget.

I fråga om anslaget till telefon- och telegrafanläggningar har en avsevärd ökning av medelsförbrukningen bedömts bli nödvändig bl. a. för att pågående utbyggnad av fjärrförbindelsenätet skall kunna fortgå i den takt, som automatiseringen och den ökande rikstrafiken kräver. Under förenämnda anslag har *telestyrelsen* därjämte framfört förslag om en för telefoni och television gemensam radiolänkanläggning mellan Sverige och Finland. Anläggningen har för den svenska delen kostnadsberäknats till 8 mkr, varav 1,4 mkr beräknats åtgå för budgetåret 1961/62. Enligt departementschefens mening bör denna anläggning komma till stånd. Medelsförbrukningen

å anslaget Telefon- och telegrafanläggningar för budgetåret 1961/62 beräknar departementschefen till ett 16,5 mkr högre belopp än för innevarande budgetår.

Under anslaget till radioanläggningar för kommersiell trafik samt under försvarsberedskaps- och dispositionsanslagen beräknas en ökning av medelsförbrukningen med respektive 0,3, 1,5 och 1,0 mkr.

Departementschefen har ej något att erinra mot de av telestyrelsen framlagda investeringsplanerna. Den i förhållande till televerkets förslag förordade begränsningen av de ramreglerade investeringarna medför dock, att vissa arbeten behöver senareläggas.

Vid sidan av ramregleringen har under televerkets fond anslag begärts till radioanläggningar för luftfarten, anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete samt ljudradio- och televisionsradioanläggningar. Beträffande anslaget Radioanläggningar för luftfarten tillstyrker departementschefen ett anslag av 3 mkr, vilket tillsammans med bidrag från lokala intressenter i samband med anläggande av vissa flygplatser medgiver en investering för ändamålet av ca 4,3 mkr under nästa budgetår. För arbetena med den teletekniska anläggningen i Farsta har styrelsen beräknat en medelsförbrukning av 8,1 mkr. Med beaktande jämväl av en förutsedd anslagsreservation har styrelsen i anslutning därtill äskat ett nytt anslag av 2,3 mkr, vilket tillstyrkes av departementschefen.

Departementschefen övergår härefter till att behandla de frågor, som rör ljud- och televisionsradioverksamheten och anför därvid följande.

Enligt gällande principer för ljudradio- och televisionsrörelsernas finansiering skall av licensmedlen bestridas såväl de löpande utgifterna för produktion och distribution av programmen som utgifterna för avskrivning till 100 % av investeringarna i distributionsanläggningar och hus. Överskott, som kan uppstå vissa år, reserveras för respektive verksamhets behov under andra år, då de löpande inkomsterna ej förslår till att täcka utgifterna.

Vad angår ljudradion har jag inga erinringar mot den nu av telestyrelsen och Sveriges Radio framlagda reviderade femårsplanen för distributionsnätets utbyggnad. Jag tillstyrker också det för nästa budgetår äskade investeringsbeloppet av 10,5 mkr. Angivna belopp möjliggör bl. a. uppförande av permanenta FM-stationer i Emmaboda, Haparanda, Kiruna, Nässjö, Skellefteå, Storuman, Sveg och Växjö/Vislanda.

För investeringar i radiohuset beräknar jag preliminärt, i avbidan på en särskild proposition i ämnet, en medelsförbrukning av 21 mkr för nästa budgetår, varav 13 mkr faller på ljudradion och återstoden utgör televisionens andel i radiohuset.

Beträffande ljudradions programproduktion har Sveriges Radio upptagit sändningstiden för nästa budgetår till ca 8 300 timmar. I likhet med föregående år måste jag betona, att ljudradiorörelsens ekonomi nödvändiggör en stram radiobudget. Jag kan därför inte tillstyrka, att några anslagsmedel beräknas för en utökning av programtiden utöver vad som gällde för budgetåret 1959/60, då programtiden uppgick till ca 7 800 timmar. För nästa budgetår bör med hänsyn till bl. a. det anförda den av Sveriges Radio äskade medelstildelingen begränsas med 1,1 mkr till 46,3 mkr. Härvid har jag räknat med ett täckningsbidrag om 4,0 mkr från televisionen samt kostnader i anledning av övergången till ATP med 2,75 mkr.

Mot det av telestyrelsen beräknade medelsbehovet för programdistribution och licensinkassering, 17,2 mkr, har jag inga erinringar att göra.

De totala utgifterna skulle enligt de av mig gjorda beräkningarna komma att uppgå till (10,5 + 13,0 + 46,3 + 17,2) 87,0 mkr. Inkomsterna beräknar jag till 82,4 mkr. Ljudradiorörelsen skulle sålunda för nästa budgetår komma att uppvisa ett underskott av 4,6 mkr. Detta underskott torde få bestridas av hos televerket balanserade överskottsmedel. Det ackumulerade överskottet nedgår härvid till 16,1 mkr vid utgången av budgetåret 1961/62.

I fråga om televisionen tillstyrker jag föreslaget investeringsanslag om 13,2 mkr för distributionsnätets utbyggnad. Anslaget möjliggör, att sändarstationer med full räckvidd under nästa budgetår kan färdigställas i Emmaboda, Haparanda, Kiruna, Nässjö, Skellefteå, Storuman, Sveg och Växjö/Vislanda samt att provisoriska stationer kan uppföras i Arvidsjaur, Pajala och Tåsjö. För ett planenligt fullföljande av distributionsnätets utbyggnad förordar jag vidare, att telestyrelsen i likhet med vad som skett för budgetåren 1960/61—1964/65 erhåller ett beställningsbemyndigande för en investeringsomslutning av 13,2 mkr för budgetåret 1965/66.

För de fortsatta förberedelsearbetena avseende televisionshuset i Stockholm räknar jag med en medelsförbrukning av tillgänglig anslagsbehållning under nästa budgetår av ca 1 mkr. Dessutom bör ett belopp av 8,0 mkr, motsvarande televisionens andel i radiohuset, bestridas av medel från televisionens specialbudget. Till frågan om televisionshuset återkommer jag i det följande vid anmälan av byggnadsstyrelsens äskanden under statens allmänna fastighetsfond.

I enlighet med framlagt förslag upptager jag för Sveriges Radios programproduktion ett belopp av 48,5 mkr. Om man bortser från täckningsbidraget till ljudradion ökas medelstilledningen till televisionens programproduktion med ej mindre än 14,1 mkr eller drygt 45 %. Härigenom bör en väsentlig höjning av televisionsprogrammens kvalitet möjliggöras.

Televerkets driftkostnader upptager jag i likhet med telestyrelsen till 23,0 mkr.

De av mig beräknade utgifterna för televisionsverksamheten för budgetåret 1961/62 skulle sålunda uppgå till (13,2 + 1,0 + 8,0 + 48,5 + 23,0) 93,7 mkr, vilket innebär en ökning med 26 mkr i jämförelse med en motsvarande utgiftsberäkning för innevarande budgetår. Inkomsterna av televisionsradiolicenser uppskattar jag i likhet med telestyrelsen till i runt tal 125 mkr. Rörelsen skulle därmed vid utgången av budgetåret 1961/62 redovisa ett överskott av ca 31 mkr och ett ackumulerat överskott av ca 49 mkr.

Anslagsbeloppen under televerkets fond har av departementschefen beräknats med utgångspunkt från att dessa jämte de vid ingången av nästa budgetår förefintliga reservationerna skall jämnt täcka medelsförbrukningen. De förordade anslagsbeloppen under fonden uppgår till sammanlagt 313,6 mkr. För att ge telestyrelsen ökad frihet vid val mellan olika investeringsobjekt har därvid räknats med en förstärkning av dispositionsanslaget med 5 mkr.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrarnas *Hamrin* i Jönköping och *Carlsson* i Huskvarna väckt motion (II: 14), vari yrkats att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om föranstaltandet av en omprövning av möjligheten av en nedläggning av TV-licensavgiften för folkpensionärer.

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen i fråga.

Utskottet. Den av Kungl. Maj:t för nästa budgetår förordade medelsförbrukningen om 285 mkr innebär i förhållande till telestyrelsens beräkningar en minskning med ca 23 mkr, vilken minskning huvudsakligen drabbat anslaget till Telefon- och telegrafanläggningar. Då styrelsens förslag i fråga om vilka nya investeringsobjekt som skall komma till utförande i sin helhet godtagits medför begränsningen att vissa arbeten måste senareläggas. Samtliga av telestyrelsen planerade nio ny- och tillbyggnader till telefonstationer samt utökning av kontorsbyggnad i Nynäshamn kan dock påbörjas i avsedd omfattning. Vidare kan, genom den i förhållande till innevarande år ökade medelsförbrukningen för telefon- och telegrafanläggningar, utbyggnaden av fjärrförbindelsenätet fortsätta i den takt som kräves för bl. a. automatiseringen, varjämte arbetena med en för telefoni och television gemensam radiolänkanläggning mellan Finland och Sverige kan påbörjas.

För den ej ramreglerade verksamheten upptages medel för radioanläggningar för luftfarten med 3 mkr, för teleteknisk anläggning i Farsta med 2,3 mkr samt för ljud- och televisionradioanläggningar med, enligt det följande, sammanlagt 23,7 mkr.

I fråga om *ljudradioverksamheten* har av telestyrelsen och Sveriges Radio framlagts en reviderad femårsplan för distributionsnätets utbyggnad under åren 1961/62—1965/66. I enlighet med denna tillstyrker departementschefen en investeringsverksamhet om 10,5 mkr, varigenom bl. a. uppförande av permanenta FM-stationer i Emmaboda, Haparanda, Kiruna, Nässjö, Skellefteå, Storuman, Sveg och Växjö/Vislanda möjliggöres. Härjämte beräknas i avbidan på särskild proposition i ämnet ett belopp av 13 mkr för ljudradians andel i radiohuset. Sveriges Radios och televerkets driftkostnader slutligen upptages med 46,3 respektive 17,2 mkr.

Underskottet, eller skillnaden mellan de beräknade totala utgifterna (10,5 + 13,0 + 46,3 + 17,2) 87,0 mkr och beräknade licensinkomster om 82,4 mkr, förutsättes skola bestridas av hos televerket balanserande överskottsmedel, vilka härigenom per den 30 juni 1962 beräknas nedgå till 16,1 mkr.

För *televisionsverksamhetens* del föreslås i enlighet likaledes med en reviderad femårsplan investeringsanslag om 13,2 mkr för färdigställande huvudsakligen av sändarstationer med full räckvidd i Emmaboda, Haparanda, Kiruna, Nässjö, Skellefteå, Storuman, Sveg och Växjö/Vislanda samt provisoriska stationer i Arvidsjaur, Pajala och Tåsjö.

Televisionens andel av radiohuset upptages preliminärt med 8,0 mkr och Sveriges Radios och telestyrelsens driftkostnader med 48,5 resp 23,0 mkr. Slutligen beräknas för fortsatta förberedelsearbeten för televisionshuset 1 mkr, vilka redan tidigare beviljats. Den totala medelsanvisningen under budgetåret skulle därmed för televisionens del uppgå till (13,2 + 8,0 + 48,5 + 23,0) 93,7 mkr. Då inkomsterna av licensmedlen beräknas till ca

125 mkr skulle rörelsen redovisa ett överskott av ca 31 mkr samt det ackumulerade överskottet per den 30 juni 1962 uppgå till ca 49 mkr.

Utskottet har redan under punkten 1 i det föregående förklarat sig godtaga den av departementschefen föreslagna medelsförbrukningen för televerkets investeringar under nästa år. Ej heller har utskottet funnit anledning till erinran mot den förordade fördelningen på de skilda anslagsgrupperna eller vad av departementschefen anförts i fråga om ljudradiorörelsens och televisionsverksamhetens omfattning och inriktning. Utskottet, som i enlighet med det anförda tillstyrker den nu begärda medelsanvisningen kommer att framdeles, i särskilt utlåtande, taga ställning till frågan om anslag för radiohusets fortsatta utbyggnad.

Vidkommande det i motionen II: 14 framställda yrkandet rörande nedläggning för folkpensionärer av TV-licensavgiften får utskottet anföra följande. Riksdagen har vid flera tillfällen under senare år — bl. a. 1955 och 1957 — haft att taga ställning till framförda önskemål om att vissa grupper av pensionärer och andra ej skulle behöva vidkännas av Kungl. Maj:t föreslagna höjningar av licensavgiften för ljudradio. Utskottet, som vid sin behandling av härom väckta motioner ingående prövat berörda frågor har i anslutning härtill framhållit (jfr bl. a. SU 1955: 125 p. 1) att det knappast kunde generellt göras gällande att just folkpensionärer skulle ha svårare än varje annan befolkningskategori att bära de föreslagna höjningarna. Vidare har understrukits att en differentiering av radioabonenterna — på sätt motionärerna föreslagit — skulle leda till ett icke oväsentligt administrativt merarbete. Då vad därvid sålunda anförts alltjämt torde äga giltighet har utskottet icke heller med avseende å den nu aktuella motionen funnit sig kunna tillstyrka bifall till det däri framställda yrkandet.

Utskottet får i enlighet med det anförda hemställa,

I. att riksdagen må för budgetåret 1961/62 under televerkets fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen	
1. <i>Inköp och byggande av fastigheter</i>	16 300 000 kr.
2. <i>Anläggning för teletekniskt utvecklingsarbete m. m.</i>	2 300 000 »
3. <i>Telefon- och telegrafanläggningar</i>	253 800 000 »
4. <i>Ljudradioanläggningar</i>	10 500 000 »
5. <i>Televisionsradioanläggningar</i>	13 200 000 »
6. <i>Radioanläggningar för kommersiell trafik</i>	2 000 000 »
7. <i>Radioanläggningar för luftfarten</i>	3 000 000 »
8. <i>Försvarsberedskap vid televerket</i>	7 500 000 »
9. <i>Televerkets dispositionsanslag</i>	5 000 000 » ;

II. att motionen II: 14 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Statens järnvägar

4:o) Statens järnvägars anslagsbehov. Kungl. Maj:t har (punkt 4, s. 52—72) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 under statens järnvägars fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 321 800 000 kr.

I skrivelse den 10 september 1960 har *järnvägsstyrelsen* framlagt sina anslagsäskanden för nästa budgetår.

För en närmare redogörelse för anslagsskrivelsens innehåll torde få hänvisas till propositionen (s. 52—70).

Yttrande av *arbetsmarknadsstyrelsen* har i propositionen redovisats under postverkets fond (s. 17 och 18).

Departementschefen erinrar inledningsvis om den investeringsram om 326 mkr för statens järnvägars fond under nästa budgetår, som förordats vid anmälan av investeringsplanen för kommunikationsverken. Investeringsarnas beräknade fördelning på olika anslag vid denna utgiftsram framgår av en i propositionen (s. 71) intagen tablå.

Förslaget innebär i förhållande till innevarande budgetår att ökningsar om 4,4 resp. 1,5 mkr lagts på anslagen Bana och byggnader samt Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer. Vid bedömningen av medelsbehovet har departementschefen utgått ifrån att investeringsomslutningen på anslaget till bana och byggnader måste hållas på en relativt hög nivå. Från detta anslag bestrides nämligen kostnaderna för en rad arbeten och anskaffningar av största vikt för kapacitetsökningar på huvudlinjerna och den fortsatta rationaliseringen. Bland objekt av sådan angelägenhetsgrad nämnes den pågående upprustningen av Malmbanan. Nuvarande kapacitet på banan är enligt departementschefen otillräcklig för att kunna ombesörja de stigande transporterna till följd av den successivt ökande malmexporten över Narvik och Luleå. Det är därför nödvändigt att banan förstärkes så att vagnar och lok med väsentligt högre axeltryck än för närvarande kan framföras samtidigt som bangårdar byggs ut och mötesspår förlänges. Härutöver måste bl. a. anläggas en ny malmbangård på Svartön vid Luleå.

Av den förordade medelsförbrukningen på anslaget Nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer av 4,5 mkr avser 3 mkr ombyggnaden till normalspår av bandelen Forshem—Gårdsjö för vilken redogjorts i 1960 års statsverksproposition.

För anslagen Elektriska anläggningar samt Rullande materiel och sjöfartsmateriel innebär departementschefens förslag minskning om 7,6 mkr till 41,4 mkr resp. ökning om 3,5 mkr till 136,6 mkr. En sådan medelsförbrukning på dessa anslag bedömes inte medföra några väsentliga inskränkningar i styrelsens investeringsprogram. Beträffande det senare anslaget är

departementschefen dock inte beredd att på grundval av föreliggande material ta ställning till förslag om en ny tågfärja. För biltrafik har upptagits en minskning av 0,7 mkr till 13,0 mkr.

Beträffande övriga anslag förordas i förhållande till innevarande budgetår en ökning av medelsförbrukningen på försvarsberedskapsanslaget med 0,7 mkr, på inventarieanslaget med 0,2 mkr och på dispositionsanslaget med 3,0 mkr. Dessa anslag upptages totalt med 20 mkr.

För elektrifiering av järnvägen Älvsjö—Nynäshamn har styrelsen förutsett ett särskilt anslag utanför ramen. Enligt departementschefens åsikt bör dock detta projekt ingå i de ramreglerade investeringarna.

Beträffande av järnvägsstyrelsen framlagt förslag om medel för avskrivning av vissa goodwillvärden i Svenska Lastbils AB har departementschefen ej funnit tillräckliga skäl föreligga för bifall. Däremot tillstyrkes en hemställan att få lämna ett lån om högst 100 000 kr till Skid- och Friluftsförbundet. De närmare villkoren för lånet torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma. Något särskilt investeringsanslag anses dock inte behövas utan att i stället de erforderliga medlen förutsättes få anvisas från dispositionsanslaget.

De anslag, som blir erforderliga under budgetåret 1961/62, har — under hänsynstagande dels till de förutsatta behållningarna vid ingången av budgetåret och dels till de förutsatta förstärkningarna av vissa anslag — beräknats till sammanlagt 321,8 mkr. För att ge järnvägsstyrelsen frihet vid val mellan olika investeringsobjekt har därvid räknats med en förstärkning av dispositionsanslaget med 15 mkr.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehåft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Gösta Jacobsson *m. fl.* (I: 241) och den andra inom andra kammaren av herr Nelander *m. fl.* (II: 348), vari hemställts, att riksdagen i nu förevarande sammanhang måtte besluta, att det av järnvägsstyrelsen äskade anslaget å 3 mkr ställes till förfogande som förskottslikvid för byggande av en ny färja för leden Trelleborg—Sassnitz.

Beträffande de skäl som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen II: 348.

Utskottet. Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår finner departementschefen den av järnvägsstyrelsen föreslagna medelsförbrukningen för nästa budgetår om 335 mkr böra begränsas till 326 mkr, innebärande en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 5 mkr. Vid fördelningen av medlen på de skilda anslagsgrupperna har ökningen ansetts böra läggas främst på anslagen till bana och byggnader samt till nybyggnad och ombyggnad av järnvägslinjer — för genomförande bl. a. av upprustning av Malmbanan och ombyggnad till normalspår av bandelen Forshem—Gårdsjö. En ökning föreslås vidare för anslaget till rullande materiel och sjöfartsmateriel, medan minskningar drabbar anslagen till elektriska anläggningar samt till biltrafik.

Genom den sålunda förordade omslutningen och inriktningen av investeringsverksamheten, som utskottet under punkten 1 i det föregående förklarat sig godtaga, möjliggöres ett fortsättande av det rationaliserings- och utbyggnadsarbete som under senare år bedrivits inom statsbaneföretaget och som haft en såväl kapacitetshöjande som i hög grad personalbesparande effekt. I anslutning härtill må för övrigt konstateras att godstrafiken efter den tillbakagång som ägde rum under budgetåret 1958/59, mätt i tonkm ökade med ca 12 procent under budgetåret 1959/60. Persontrafiken åter kännetecknades även under sistnämnda budgetår av en fortsatt nedgång — dock endast med 3 procent mot 10 procent under budgetåret 1958/59.

Den av järnvägsstyrelsen begärda medelsanvisningen om 3 mkr för ny sjöfartsmateriel har departementschefen förklarat sig ej beredd att på grundval av föreliggande material taga ställning till. I anledning härav har i motionerna I: 241 och II: 348 yrkats att nämnda medel av riksdagen ställas till förfogande som förskottslikvid för byggande av en ny färja för leden Trelleborg—Sassnitz. Vad motionärerna därvid anfört till stöd för sitt yrkande finner utskottet i och för sig värt beaktande. Enligt vad utskottet erfarit har emellertid järnvägsstyrelsen numera ingivit en förnyad framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill och då proposition i frågan eventuellt är att förvänta redan under vårens lopp har utskottet funnit sig böra avvakta Kungl. Maj:ts prövning av frågan. Bifall till motionerna avstyrkes därför.

Utskottet har ej heller i övrigt funnit anledning till erinran mot vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört och förordat. Till frågorna om anvisande av medel till driftbidrag och till täckande av beräknat underskott för SJ:s rörelse under budgetåret 1961/62 återkommer utskottet vid sin behandling av äskandena under sjätte huvudtiteln (p. 61) resp. statens affärsverksfonder (bil. 17 till statsverkspropositionen).

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer utskottet,

- I. att riksdagen må för budgetåret 1961/62 under statens järnvägars fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen
1. <i>Bana och byggnader</i>	110 500 000 kr.
2. <i>Nybyggnad och ombyggnad av järnvägs-
linjer</i>	3 800 000 »
3. <i>Elektriska anläggningar</i>	36 400 000 »
4. <i>Biltrafik</i>	13 000 000 »
5. <i>Försvarsberedskap vid statens järnvägar</i>	3 000 000 »
6. <i>Inventarier m. m.</i>	9 000 000 »
7. <i>Statens järnvägars dispositionsanslag</i> ..	15 000 000 » ;

II. att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 241 och II: 348, till *Rulande materiel och sjöfartsmateriel* för budgetåret 1961/62 under statens järnvägars fond anvisa ett investeringsanslag av 131 100 000 kr.

Statens vattenfallsverk

5:o) Statens vattenfallsverks anslagsbehov. Kungl. Maj:t har (punkt 5, s. 73—127 föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 under statens vattenfallsverks fond anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhopa 433 201 000 kr.

I skrivelse den 31 augusti 1960 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anslag till kraftstationer och regleringsföretag för budgetåret 1961/62. Styrelsen har därjämte i särskilda skrivelser den 26 september 1960 och den 31 augusti 1960 hemställt om anslag för nästa budgetår till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk resp. om anslag av finansiell och speciell natur.

I propositionen anmäles jämväl resultatet av vissa inom vattenfallsstyrelsen företagna utredningar, nämligen rörande dels vattenfallsverkets avskrivnings- och förräntningsnormer, dels optimal avvägning mellan vatten- och värmekraft i det statliga kraftsystemet, dels ock upprustning av distributionsnät i Övre Norrland.

I anledning av uttalande av departementschefen i 1958 års statsverksproposition samt sedermera lämnat uppdrag åt vattenfallsstyrelsen att undersöka avskrivnings- och förräntningsnormer m. m. för den statliga kraftverksrörelsen, har inom styrelsen verkställts en utredning rörande dessa spörsmål. Undersökningen har utförts av ett för ändamålet tillsatt särskilt utredningsorgan (vattenfallsstyrelsens finansieringsutredning).

Vattenfallsstyrelsen har i skrivelse den 30 oktober 1959 redovisat resultatet av utredningens arbete. En sammanfattande redogörelse för utredningens utlåtande lämnas i propositionen å s. 73—79, vartill utskottet får hänvisa.

Över den av vattenfallsstyrelsen verkställda undersökningen har, efter remiss, utlåtanden avgivits av telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, statens sakrevision, kommerskollegium (efter hörande av fyra handelskammare), statens pris- och kartellnämnd, statens prisregleringsnämnd för elektrisk ström, fullmäktige i riksgäldskontoret, fullmäktige i riksbanken, Sveriges industriförbund, Sveriges lantbruksförbund, Kooperativa förbundet, Svenska elverksföreningen, Svenska vattenkraftföreningen samt Landsbygdens elnämnd. Beträffande en sammanfattande redogörelse för innehållet i remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen (s. 79—83).

I anledning av departementschefens uttalande i 1960 års statsverksproposition rörande den ekonomiska avvägningen mellan vatten- och värmekraft i elkraftproduktionsapparaten tillsattes inom vattenfallsstyrelsen en särskild kommitté för ändamålet (vattenfallsstyrelsens optimalutredning).

Styrelsen har med skrivelse den 8 juli 1960 överlämnat utredningens huvudpromemoria. Styrelsen ansluter sig till de i utredningen redovisade konklusionerna.

Utskottet får i det följande lämna en sammanfattande redogörelse för utredningens överväganden.

Utredningen har sökt att finna den med hänsyn till den sannolika produktionskostnaden för alternativa kraftkällor ur nationalekonomisk synpunkt riktiga avvägningen inom kraftproduktionsapparaten. Det centrala problemet vid denna avvägning är vattenkraftens optimala utbyggnadsgrad.

Utredningen avser i första hand utbyggnaderna av den statliga kraftproduktionsapparaten under senare hälften av 1960-talet. Vid denna tidpunkt kan enligt utredningens mening atomkraftverken ännu ej konkurrera med alternativa konventionella kraftkällor på grund av de billiga vattenkraftprojekt, som vattenfallsstyrelsen disponerar över, och på grund av de i jämförelse med kondenskraften höga anläggningskostnaderna för atomkraftverken. Utredningen har därför kunnat koncentrera sig på avvägningen mellan vattenkraft och konventionell värmekraft.

De svenska priserna för de bränslen, som utnyttjas i moderna stora ångkraftverk, ligger för närvarande vid 6,5 à 7 kr per Mkal (motsvarande ca 60 kr per m³ olja). Dessa låga priser är en följd av rådande överskott på den internationella bränslemarknaden och förväntas ej bli bestående för en längre tidsperiod. Trots att världens oljetillgångar är mycket stora i förhållande till nuvarande årsförbrukning, väntas den snabbt stigande oljeförbrukningen under senare delen av 1970-talet leda till en stramare marknadspolitik för eldningsolja. Mot bakgrunden härav har utredningen ansett det motiverat att för nya ångkraftverk, vars ekonomiska livslängd sträcker sig över 1970- och 1980-talen, räkna med ett genomsnittligt bränslepris på 9 kr per Mkal.

Under senare hälften av 1950-talet har skett en avsevärd åtstramning på den svenska kapitalmarknaden med bl. a. stigande kapitalränta som följd. Eftersom kapitalmarknaden i relativt stor omfattning är reglerad, är det svårt att fixera en allmängiltig kalkylränta. Utredningen anser emellertid, att en övre gräns för kalkylräntan för de statliga kraftverksinvesteringarna bör ansluta till den finansieringskostnad, som gäller för icke statliga kraftföretag. Mot bakgrunden härav förordas för vattenfalls del en kalkylränta på 7 % vid investeringar i kraftproduktionsanläggningar. Detta innebär en förhöjning av priset på kapital vid jämförelser av olika utbyggnadsprojekt om inte mindre än 75 % sedan första hälften av 1950-talet.

Den tekniska utvecklingen inom ångkraftområdet har gått snabbt även under efterkrigstiden. Det är numera möjligt att bygga mycket stora ångkraftaggregat med låga specifika anläggningskostnader. Denna tekniska utveckling har i förening med de sjunkande bränslepriserna starkt förbättrat den konventionella värmekraftens konkurrenskraft.

Den intensiva vattenkraftutbyggnaden i Sverige under de senaste decennierna har successivt lett till att många av de billigaste vattenkraftobjekten tagits i anspråk. Den tekniska utvecklingen inom vattenbyggnadsområdet möjliggör emellertid radikalare utbyggnadsmetoder och medför väsentligt sänkta byggnadskostnader. Som en följd härav disponerar vattenfallsverket ännu över stora vattenkraftprojekt, vars anläggningskostnader inklusive överföringskostnaden till centralblocket endast uppgår till storleksordningen två gånger motsvarande kostnad för moderna ångkraftverk. Ännu under 1970-talet torde stegringen i de genomsnittliga anläggningskostnaderna för de statliga kraftverksutbyggnaderna hålla sig inom relativt snäva gränser.

Elkraftbehoven väntas fortsätta att växa under de närmaste decennierna. Vissa tecken tyder dock på en viss avsakning av den hittillsvarande exponentiella ökningstakten under 1970-talet. I fråga om elkraftbehovens utveckling inom vattenfallsverkets distributionsområden har det ansetts rimligt att för förbrukningsökningen under perioden 1965—1980 räkna med en maximiprognos på 6,5 % per år och en minimiprognos på 5 % per år. Såväl minimi- som maximiprognosen innebär en avmattning av hittillsvarande förbrukningsstegring på ca 7,5 % per år inom verkets områden.

Den optimala utbyggnadsgraden för vattenkraft har vid tidigare gällande ekonomiska förutsättningar beräknats ligga över 110 % för vattenfalls produktionssystem. Under förutsättning av ett genomsnittligt bränslepris på 9 kr per Mkal och 7 % kalkylränta beräknas nämnda utbyggnadsgrad till ca 110 % under mitten av 1960-talet. I samband med att dyrare vattenkraftprojekt blir aktuella för utbyggnad under slutet av 1960-talet och under 1970-talet beräknas den optimala utbyggnadsgraden år 1970 ha sjunkit till ca 102 % och ca 105 % vid den högre resp. lägre belastningsökningen. Motsvarande utbyggnadsgrader år 1975 har av utredningen beräknats till ca 95 % och ca 100 % vid respektive belastningsalternativ.

Avsakningen i den exponentiella ökningstakten i förening med den inträdande minskningen av den optimala utbyggnadsgraden kommer enligt utredningen sannolikt att medföra, att vattenkraftutbyggnaderna visserligen kommer att ligga kvar vid nuvarande höga nivå, men att utbyggnadstakten ej torde stegras nämnvärt. I stället torde värmekraftutbyggnaderna komma att växa i omfattning. Kraftindustrin torde vid dessa förutsättningar ej öka sin andel av landets totala kapitalinvesteringar.

Utredningen anför vidare, att atomkraft kompletterad med billigare topp-effekt kan under 1970-talets senare del komma att bli ekonomiskt motiverad i produktionssystemet. Blir atomkraftens kostnadskarakteristika då sådana, att atomkraften i första hand slår ut den konventionella värmekraften, blir resultatet en ökad investeringsandel. En minskning torde däremot uppstå, därest vattenkraft i första hand blir utslagen.

Utredningen har även uppskattat arbetskraftbehovet vid styrelsens vattenkraftutbyggnader under perioden 1965—1975. Vid den lägre belastningsprognosen skulle för de under denna period aktuella vattenkraftprojekten krävas en arbetsstyrka, som kommer att variera mellan 5 000 och 6 000 man, vilket är ungefär nuvarande sysselsättning. Under senare hälften av 1970-talet torde vid denna belastningsökning arbetsstyrkan i Norrland minska endast relativt långsamt. Vid den högre belastningsprognosen skulle en utökning av den nu sysselsatta arbetsstyrkan i Norrland till omkring 7 000 man bli nödvändig under denna period. Därefter skulle följa en relativt snabb nedgång i utbyggnadsverksamheten under senare hälften av 1970-talet.

Över utredningen har, efter remiss, utlåtanden avgivits av arbetsmarknadsstyrelsen, telestyrelsen, järnvägsstyrelsen, kommerskollegium (efter hörande av Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, Handelskammaren i Gefle, Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare samt Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare), riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap, delegationen för atomenergifrågor, Svenska vattenkraftföreningen, Svenska elverksföreningen, Sveriges industriförbund, Kooperativa förbundet, Svenska teknologföreningen, Landsbygdens elnämnd, Landsorganisationen i Sverige — LO — (efter hörande av Svenska

elektrikerförbundet, Vattenfallsverkets personalförbund och Svenska byggnadsarbetareförbundet) samt Svenska naturskyddsföreningen. För en sammanfattande redogörelse för innehållet i remissyttrandena får utskottet hänvisa till propositionen (s. 85—87).

I propositionen redovisas därefter det huvudsakliga innehållet av vattenfallsstyrelsens förenämnda skrivelser om äskanden av investeringsanslag för budgetåret 1961/62, m. m. I denna del jämte i fråga om remissutlåtanden av *arbetsmarknadsstyrelsen*, *riksräkenskapsverket* och *delegationen för atomenergifrågor* får utskottet hänvisa till propositionen (s. 87—116).

Departementschefen upptager till en början frågan om vattenfallsverkets avskrivnings- och förräntningsnormer och anför därvid följande.

I fråga om den ekonomiska målsättningen för statens kraftverksrörelse har styrelsen förordat, att hittillsvarande principiella riktlinjer för styrelsens taxesättning för elektrisk kraft bibehållas, vilket innebär att en tillfredsställande förräntning av det investerade statskapitalet bör eftersträvas. Vid tillämpningen av denna målsättning har vattenfallsstyrelsen utgått ifrån antagandet att för vattenfallsverket skall i princip gälla samma förutsättningar i fråga om finansiering och skattebelastning som för enskilda företag inom kraftindustrien. Vidare siktar verkets avgiftspolitik till i stort sett enhetliga taxor. De mest väsentliga undantagen härifrån är en differentiering mellan vattenfallsverkets mellansvenska och norrländska försörjningsområden samt en viss särbehandling av särskilt kraftslukande industrier. Taxorna bestämmas primärt med hänsyn till marginalkostnaderna. Sekundärt tas dock en viss hänsyn till den genomsnittliga avkastningen på hela rörelsen.

De betydelsefullaste faktorerna vid taxekalkylering på grundval av samma finansierings- och skatteförhållanden som föreligger för enskilda företag är kalkylräntan och kalkylavskrivningarna. Kalkylräntan bör med utgångspunkt i investeringskostnaden enligt styrelsens mening förutsätta bl. a. 24 % aktiekapital och reservfond, 5,5 % låneränta — enligt bedömning på lång sikt och omfattande jämväl lånekostnader för statlig nyupplåning — samt 6 % utdelning på det egna kapitalet. Enligt styrelsens beräkningar blir kalkylräntan 6,6 %, vilket är drygt en procent högre än den kalkylränta som låg till grund för taxehöjningen år 1957.

Beträffande kalkylavskrivningarna ligger avskrivningstiderna i genomsnitt mellan 40 och 45 år för vattenkraftanläggningar och mellan 20 och 30 år för värmekraftstationer och distributionsanläggningar. Trots att det från olika håll framhållits att dessa tider är relativt långa, finns det enligt vattenfallsstyrelsens uppfattning med hänsyn till hittillsvarande erfarenheter av anläggningarnas varaktighet ingen anledning att ändra dem. I fråga om de bokföringsmässiga avskrivningarna föreslår styrelsen, att verket övergår från annuitetsmetoden till metoden med konstant avskrivning, vilket skulle resultera i en årlig ökning av avskrivningarna med ca 40 mkr under de närmaste åren. Vidare ifrågasätter styrelsen om inte avskrivningar även borde införas för mark, naturkraft, skadeersättningar m. m., som nu inte alls blir föremål för någon avskrivning. Införandet av sådana avskrivningar bör dock enligt styrelsens åsikt anstå till dess att de enskilda kraftföretagen får möjlighet till motsvarande — vid taxeringen avdragsgilla — avskrivningar genom justering av skattelagstiftningen.

Vattenfallsstyrelsen anför i fråga om högspänningstaxorna, att dessa innehåller prisregleringsklausuler, vilka eliminerar riskerna för ekonomiskt ogynnsam verkan av de långa kontraktstiderna till följd av allmän prisstegring. Med hänsyn bl. a. härtill har vattenfallsstyrelsen inte funnit skäl att nu förorda någon förkortning av kontraktstiderna. Styrelsen har heller inte ansett det aktuellt med kapitaltillskott från kraftköparna i samband med tecknande av nya abonnemang.

En ny taxekalkyl avseende beräknat nytillskott av kraftproduktion fram till år 1965 har utarbetats inom vattenfallsstyrelsen. Därast ett förräntningskrav om 6,6 % uppställes, erfordras en taxehöjning med ca 4 %. För den totala kraftverksrörelsen räknar styrelsen för åren 1960, 1961 och 1962 — under förutsättning av oförändrade taxor och genomsnittlig vattentillgång men efter en övergång till de större bokföringsmässiga avskrivningarna — med överskott om 198, 208 resp. 251 mkr motsvarande 5,6, 5,3 resp. 5,9 % av det i medeltal disponerade kapitalet. Avkastningen av vattenfallsverket under de närmaste åren kan enligt styrelsens uppfattning betraktas som tillfredsställande. Med hänsyn bl. a. härtill anser styrelsen nuvarande taxeläge tills vidare böra bibehållas.

Vattenfallsstyrelsen har meddelat, att styrelsen vid såväl nykontrakteringar som omkontrakteringar för högspänningsleveranser förbehållit sig rätt att före den 1 oktober 1961 uppsäga avtalen för prisreglering fr. o. m. den 1 januari 1962.

Den av vattenfallsstyrelsen förordade ekonomiska målsättningen för statens kraftverksrörelse har i stort sett ej mött någon erinran från de i ärendet hörda remissinstanserna. Endast på några punkter har mera väsentliga påpekanden gjorts. I fråga om kalkylräntan har statskontoret förordat, att den räntefot, som tillämpas vid nyupplåning inom den enskilda kraftindustrin, bör läggas till grund vid bestämmandet av kalkylräntan för vattenfallsverkets del. Kommerskollegium har framhållit, att den presumerade andelen eget kapital måhända leder till en något för låg kalkylränta och Stockholms handelskammare har betraktat den valda kalkylräntan på 6,6 % som ett minimivärde i dagens läge.

Beträffande avskrivningarna har bland andra kommerskollegium ifrågasatt, om inte de av vattenfallsstyrelsen tillämpade avskrivningstiderna är för långa. Vidare har statskontoret funnit det tveksamt, huruvida vattenfallsstyrelsen i sak kan anses tillämpa avskrivning på återanskaffningsvärdet som norm.

Det ekonomiska utfallet av den totala kraftverksrörelsen har statskontoret ansett knappast vara tillfredsställande och Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare har ifrågasatt, om de nuvarande taxorna kommer att ge en tillfredsställande förräntning på det investerade kapitalet. Slutligen har Sveriges industriförbund m. fl. funnit att en översyn av redovisningsprinciperna bör övervägas.

Sedan uttalandena gjordes i 1958 års statsverksproposition rörande kraftverksrörelsens ekonomiska utfall, har från vattenfallsstyrelsens sida framlagts driftresultaten för budgetåren 1957/58, 1958/59 och 1959/60. Överskottet i procent av det i medeltal disponerade kapitalet under de nämnda budgetåren blev 6,1, 6,7 respektive 3,9. Utfallet för budgetåren 1957/58 och 1958/59 innebär en avsevärd förbättring jämfört med åren dessförinnan. Det mindre tillfredsställande resultatet för budgetåret 1959/60 förklaras av den exceptionellt dåliga vattentillgången. Det får dessutom uppmärksammas, att fr. o. m. den 1 januari 1960 de nya normerna för bokföringsmässiga avskrivningar tillämpats. Vad beträffar den framtida resultatutvecklingen bör understrykas, att den ökade torrårssäkerheten och den högre utbyggnads-

graden, som har sin grund i såväl ökade investeringar som en i 1959 års prognos förutsagd avsaknad ökningstakt i efterfrågan på elkraft i jämförelse med 1957 års prognos, kan förutses förbättra verkets möjligheter att ge ett tillfredsställande ekonomiskt resultat.

De av vattenfallsstyrelsen framlagda förslagen rörande vattenfallsverkets målsättning m. m. avser till en del spörsmål av stor betydelse även för övriga statliga affärsverk liksom för näringslivet i övrigt. Detta gäller främst i fråga om avskrivnings- och förräntningsnormer, prissättningen samt redovisningsprinciperna. Med hänsyn härtill är jag inte beredd att nu ta slutlig ställning till här ifrågakvarande spörsmål. Mina uttalanden i det följande beträffande styrelsens förslag i berörda avseenden får därför anses som provisoriska ställningstaganden.

I likhet med vattenfallsstyrelsen och flertalet remissinstanser anser jag, att målsättningen för statens kraftverksrörelse liksom hittills bör vara en tillfredsställande förräntning av det investerade kapitalet. Med hänsyn till kraftindustriens struktur med en uppdelning på statlig, kommunal och enskild verksamhet synes det lämpligt att vid bestämmandet av de kostnads- mässiga grunderna för avvägningen av eltaxorna verket tar hänsyn jämväl till förhållandena inom den icke statliga kraftindustrien. Att taxorna därvid primärt anpassas efter elkraftens marginalkostnader finner jag i princip vara ändamålsenligt.

Vad angår de närmare beräkningsgrunderna, har vid ärendets beredning inom departementet observerats, att värdet av naturkraften inte medtagits i marginalkostnadskalkylerna. Med hänsyn härtill vill jag framhålla angelägenheten av att beräkningen av finansieringskostnaderna innefattar samtliga relevanta kostnadsposter.

I fråga om beräkningen av kalkylräntan vill jag framhålla, att tillämpad låneränta synes mig från olika synpunkter relativt låg. Jag vill dock icke nu fixera den kalkylränta, som bör ligga till grund för taxesättningen.

Beträffande kalkylavskrivningarna kan viss tvekan råda om de tillämpade avskrivningstiderna säkrar en på lång sikt tillfredsställande förräntning av verkets kapital. Starka skäl talar även för att mark, naturkraft och skadeersättningar borde bli föremål för avskrivning. Övergång till kortare avskrivningstider liksom avskrivningar på vissa som värdebeständiga behandlade tillgångar, synes dock för vattenfallsverkets del böra anstå.

Vad sedan gäller de bokföringsmässiga avskrivningarna har Kungl. Maj:t i avvaktan på det slutliga ställningstagandet till vattenfallsstyrelsens finansieringsutredning bemyndigat styrelsen att för senare hälften av budgetåret 1959/60 samt för budgetåret 1960/61 verkställa avskrivningar enligt metoden med konstant avskrivning. Avskrivningarna har därvid förutsatts beräknade efter kapitalföremålets nuvärden. I detta sammanhang förordar jag att vattenfallsverkets avskrivningar tills vidare verkställas på angivet sätt.

Jag har i princip ej något att erinra mot en normal kontraktstid för verkets högspänningsleveranser av fem år. En förutsättning för en sådan kontraktstid synes dock böra vara, att prisregleringsklausuler och dylikt fortlöpande ger kompensation för uppkommande kostnadsökningar.

Såsom vattenfallsstyrelsen anfört är engrospriserna differentierade mellan styrelsens mellansvenska och norrländska taxeoMråden. Skillnaden består i att de mellansvenska taxorna även skall täcka kostnaderna för överföring av kraft från Norrland. I samband härmed vill jag anmäla, att Norrländska vattenkraftutredningen i sitt den 25 september 1957 avlämnade betänkande föreslagit, att statsmakterna som underlag för vattenfallsstyrelsens handlande uttryckligen skulle fastställa principen att taxorna inom

varje taxeområde bestämmas med utgående i stort sett från kostnaderna för vattenfallsstyrelsens verksamhet inom området. Norrländska vattenkraftutredningen ansåg det vidare önskvärt, att statsmakterna även fastslog att vattenfallsstyrelsen skulle tillgodose alla rimliga krav på leverans av elkraft i Norrland.

För min del finner jag det naturligt, att taxorna i stort sett får bestämmas av för varje område gällande produktions- och överföringskostnader. Då nämnda kostnadsmässigt betingade differentiering sedan länge tillämpats och kan förväntas bestå, har jag ej funnit skäl föreligga att på speciella punkter ge anvisningar till vattenfallsstyrelsen när det gäller fastställande av eltaxorna. Beträffande förslaget att statsmakterna skall fastslå principen att alla rimliga krav på leverans av elkraft i Norrland skall tillgodoses, kan jag inte finna annat än att nu avsedd bedömning av kraftbehoven och deras tillgodoseende får i fråga om samtliga försäljningsområden anses ingå i vattenfallsstyrelsens allmänna åligganden. Någon särskild anvisning synes även här överflödig. Jag vill också tillägga, att det statliga utbyggnadsprogrammet syftar till att skapa sådana produktionsresurser att möjlighet skall föreligga att helt tillgodose näringslivets och allmänhetens efterfrågan på elkraft och att man kan räkna med att s. k. torrårssäkerhet uppnås budgetåret 1962/63.

Med tanke på den kapacitet som kraftproduktionsapparaten nu har och kommer att få, saknar enligt min mening frågan om företrädesrätt för viss del av kraftefterfrågan numera aktualitet.

Från flera remissinstanser har anmärkningar mot vattenfallsverkets resultatredovisning framkommit. Ur flera synpunkter anser jag det önskvärt, att vattenfallsverkets resultatredovisning lägges upp så att bl. a. marginalkostnadskalkylerna kan följas upp. I detta sammanhang vill jag erinra om att riksräkenskapsverket i ett utlåtande rörande vattenfallsverkets avsättningar till värdeminskningsskontot framhållit att nuvarande föreskrifter rörande kommunikationsverkens avskrivningar är föråldrade och i behov av en översyn. Jag delar riksräkenskapsverkets uppfattning härvidlag. En översyn av affärsverkens avskrivningsnormer liksom av redovisningsprinciperna över huvud bör således enligt min mening företagas. Frågan härom torde framdeles få anmälas för Kungl. Maj:t.

Resultatutfallet för vissa förflutna budgetår liksom det prognoserade driftresultatet för de närmast framföriggande budgetåren kan tyda på att vattenfallsstyrelsens marginalkostnadskalkyl ej tar tillräcklig hänsyn till alla kostnadselement. Med hänsyn till penningvärdets förändringar borde en taxesättning efter marginalkostnaderna vid successivt stigande marginalkostnader ha medfört en viss överförräntning av det bokförda kapitalet.

Mot bakgrunden av det nu anförda och med tanke på de kostnadsökningar, som inträffat sedan vattenfallsstyrelsen avlämnat sin utredning synes motiven för en taxehöjning snarast ha förstärkts. Å andra sidan torde kostnadsstegringarna motverkas av den pågående rationaliseringsverksamheten inom vattenfallsverket, som åtminstone på längre sikt kan förväntas medföra icke obetydliga kostnadsbesparingar.

Med hänsyn till vad jag anför i det föregående synes ett ställningstagande i taxefrågan tills vidare böra anstå.

Därefter övergår departementschefen till att behandla frågan om den ekonomiska avvägningen mellan vatten- och värmekraft.

Departementschefen konstaterar sammanfattningsvis, att den optimala utbyggnadsgraden har beräknats komma att ligga vid 110 % under större

delen av 1960-talet för att under slutet av 1960-talet och under 1970-talet sjunka ned mot 100 % och därunder vid ett antaget oljepris av 9 kr. per Mkcal (motsvarande omkring 85 kr. per m³ olja) och en kalkylränta av 7 %. Departementschefen finner att de i ärendet hörda remissinstanserna i stort sett har godtagit de angivna förutsättningarna och utförda beräkningarna rörande den optimala utbyggnadsgraden för vattenfallsverkets del. Samtidigt har dock från flera håll anförts, att man kan variera proportionen mellan vattenkraft och värmekraft inom relativt vida gränser utan att den totala kraftkostnaden påverkas i någon högre grad. De inom den enskilda kraftindustrin verkställda utredningarna rörande vattenkraftens optimala utbyggnadsgrad synes ha givit i stort sett samma resultat som vattenfallsstyrelsens utredning, om man tar hänsyn till de i någon mån olika förutsättningarna för beräkningarna.

Enligt departementschefens mening utgör den av vattenfallsstyrelsen framlagda utredningen en värdefull grund vid den framtida avvägningen mellan olika kraftkällor i det statliga kraftsystemet. Såsom tidigare berörts föreligger ett visst mått av valfrihet härvidlag, utan att kraftverksrörelsens totala kostnader nämnvärt förändras. Med hänsyn till att vissa vattenkraftutbyggnader pågår och att prioritet bör ges åt sådana projekt, för vilka planeringen är långt framskriden, är avvägningen mellan vattenkraft och värmekraft redan nu fixerad för tiden fram till mitten av 1960-talet. För tiden därefter bör enligt departementschefen planeringen såsom vattenfallsstyrelsen anført få inriktas på en successivt stigande värmekraftandel. För den fortsatta planeringen av investeringarna i kraftverksrörelsen är det också angeläget att kontinuerligt undersöka den från ekonomiska synpunkter gynnsammaste avvägningen mellan vattenkraft, konventionell värmekraft och atomkraft. Då den slutliga avvägningen sedan skall göras, bör, framhåller departementschefen, även andra synpunkter än rent ekonomiska beaktas. Den närmare avvägningen torde liksom hittills få ske årligen av statsmakterna efter förslag av vattenfallsstyrelsen i samband med verkets anslagsframställningar. För att statsmakterna därvid i realiteten skall kunna göra en från allmänna synpunkter lämplig avvägning bör vattenfallsstyrelsen i högre grad än hittills inrikta planeringen så att en tillräckligt stor investeringsreserv föreligger.

Departementschefen övergår därefter till av vattenfallsstyrelsen berörd fråga om naturskyddet och finner det därvid för egen del värdefullt, att pågående överläggningar mellan kraftproducenterna och företrädarna för naturskyddsintressena utvidgats till att omfatta hela problemkomplexet rörande avvägningen mellan kraft- och naturskyddsintressena i de norrländska älvdalarna och sjösystemen. Något ställningstagande från statsmakternas sida till frågan om vilka objekt som bör sparas vid de framtida kraftverksutbyggnaderna synes departementschefen för närvarande ej böra ske. Innan något beslut i den riktningen fattas bör en mera fullständig genomgång av samtliga större utbyggnadsprojekt ha verkställts och konse-

kvenserna i skilda hänseenden av ifrågasatta undantaganden ha belysts.

Departementschefen upptager därefter frågan om vattenfallsverkets investeringar för innevarande och nästa budgetår och erinrar därvid att centrala driftledningen (CDL) år 1959 utarbetade en prognos över förbrukningen av elektrisk kraft. Enligt denna prognos beräknades elförbrukningen i hela landet år 1965 till 44 000 MkWh, vilket innebär en årlig ökning med 2 200 MkWh, motsvarande en genomsnittlig kumulativ ökning med 6,4 % per år. Vid en genomgång av förutsättningarna för prognosen våren 1960 fann CDL ingen anledning att frångå 1959 års beräkningar rörande elkraftsförbrukningen under de närmaste åren. Även elbehovet t. o. m. år 1965 inom vattenfallsverkets distributionsområden har omprövats, men vattenfallsstyrelsen har ej ansett sig böra förorda någon ändring i 1959 års beräkningar, vilka förutsåg en årlig ökning av elförbrukningen med i genomsnitt 950 MkWh eller 6,2 % per år från år 1958 t. o. m. år 1965. Sistnämnda år skulle den totala prima elkonsumtionen inom styrelsens distributionsområden därmed uppgå till 19 400 MkWh.

Departementschefen redovisar vissa under hand lämnade uppgifter från vattenfallsstyrelsen, utvisande torrårsbalansen för hela landet åren 1960/61—1965/66. Av dessa uppgifter framgår, att vid exceptionellt torrår produktionsunderskott skulle uppkomma under budgetåren 1960/61 och 1961/62. Vad angår de därpå följande budgetåren kan krafttillgången i stort sett sägas motsvara efterfrågan. Kraftbalansen inom vattenfallsverkets försäljningsområden visar en i stort sett liknande utveckling. Departementschefen understryker, att denna bedömning av kraftbalansen bygger på vissa schematiska antaganden och att i verkligheten icke obetydliga avvikelser såväl uppåt som nedåt kan komma att ske för de enskilda åren. För närvarande föreligger således inte någon betryggande marginal vid torrår vare sig för landet i dess helhet eller inom vattenfallsverkets försäljningsområden. Det av styrelsen nu framlagda utbyggnadsprogrammet tar sikte på att uppnå torrårssäkerhet inom verkets sektor vid första möjliga tidpunkt, vilket beräknas kunna ske under budgetåret 1962/63.

Under innevarande budgetår räknar vattenfallsstyrelsen med en investeringsomslutning om 450 mkr vilket är 12 mkr lägre än den i 1960 års statsverksproposition angivna investeringsramen. För genomförandet av det föreslagna kraftutbyggnadsprogrammet, som utöver tidigare av statsmakterna beslutade kraftstationer innefattar byggande av Ajaure kraftstation i övre Ume älv och ett tredje aggregat i Stenungsunds ångkraftstation, samt för bestridande av kostnaderna för regleringsföretag, distributionsanläggningar och vissa finansiella utgifter föreslår styrelsen för nästa budgetår en medelförbrukningsram av 465 mkr.

Enligt departementschefens mening bör de av CDL och vattenfallsstyrelsen framlagda beräkningarna över elkonsumtionen inom landet kunna läggas till grund för den nu aktuella bedömningen av elproduktionens utbyggnad. Departementschefen anser, att programmet för de statliga kraftstationsutbyggnaderna i första hand bör inriktas på att vattenfallsverket sna-

rast skall uppnå en sådan produktionsnivå, att ransoneringsriskerna även vid svåra torrår elimineras. Vid strävandena att förverkliga denna primära målsättning bör därjämte en riktpunkt vara, att en från ekonomiska och andra synpunkter lämplig avvägning inom kraftproduktionsapparaten kommer till stånd mellan de skilda kraftslagen.

Departementschefen erinrar om att han vid redovisningen av investeringsplanen för kommunikationsverken för innevarande budgetår upptagit en investeringsram för vattenfallsverket av 450 mkr. Därvid har han godtagit styrelsens förslag att vissa förberedelsekostnader för Marvikens atomkraftstation skall bestridas med investeringsmedel. För det kommande budgetåret förordas en investeringsram om 440 mkr, vilket belopp understiger verkets förslag med 25 mkr. Denna nedskärning, som kan medföra smärre förskjutningar i utbyggnadsprogrammet för kraftverken, sjöregleringarna och distributionsanläggningarna, torde dock enligt departementschefen inte i någon väsentlig mån påverka kraftbalansen under de närmaste åren. Departementschefen räknar således fortfarande med att torrårssäkerhet skall kunna uppnås under budgetåret 1962/63 under förutsättning att beräkningarna rörande den framtida elförbrukningen någorlunda slår in. I fråga om atomenergianläggningarna räknas med en medelsförbrukning som understiger styrelsens förslag med 10 mkr. I förhållande till innevarande budgetår innebär den förordade medelsförbrukningsramen en minskning med 10 mkr.

Av en i propositionen (s. 125) intagen sammanställning framgår hur medelsförbrukningen lämpligen bör fördelas vid en sådan ram. Medelsförbrukningen enligt departementschefens förslag innebär minskningar i förhållande till styrelsens beräkningar med följande belopp, nämligen 7,0 mkr på kraftverksbyggnaderna, 10,0 mkr på atomenergianläggningarna, 2,0 mkr på regleringsföretagen, 4,0 mkr på distributionsanläggningarna samt 2,0 mkr på övriga anslag.

Departementschefen anför i fortsättningen.

Vid bifall till mitt förslag bör vattenfallsstyrelsen för nästa budgetår erhålla bemyndigande att påbörja arbetena med Ajaure kraftstation i Ume älv och det tredje aggregatet i Stenungsunds ångkraftstation.

I fråga om atomenergianläggningarna beräknar styrelsen medelsförbrukningen för styrelsens del i Ågesta kraftvärmeverk (R 3/Adam) till 20 mkr under budgetåret 1961/62. Jag har ej något att erinra mot denna beräkning.

Atomkraftstationen R 4/Eva, som enligt tidigare planer skulle förläggas i berg vid sjön Udden i Skaraborgs län, avser styrelsen numera uppföra ovan jord vid Marviken på Vikbolandet i Östergötlands län. Anläggningens benämning har i anledning därav ändrats till Marvikens kraftstation. Förberedelsearbetet bedrivs med sikte på att erforderligt underlag för ett slutligt ställningstagande till projektets utformning skall föreligga i mitten av år 1961 och att stationen skall kunna tagas i drift år 1967. Medelsförbrukningen för nästa budgetår beräknar styrelsen till 10 mkr.

Enligt min mening bör, sedan erforderligt projekteringsunderlag och nya kostnadsberäkningar framkommit, frågan om medelsanvisning till före-

varande atomkraftstation ånyo underställas riksdagens prövning. Med hänsyn härtill upptager jag ej i detta sammanhang några investeringsmedel till anläggningen för nästa budgetår. För att den förra året förordade tidsplanen med sikte på ett idrifttagande år 1967 alltjämt skall kunna bibehållas, bör möjlighet hållas öppen att framlägga förslag i frågan till höstsessionen av 1961 års riksdag, varjämte vattenfallsstyrelsen bör under hösten 1961 äga av driftmedel förskottsvis utbetala erforderliga belopp — beräknade till sammanlagt 5 mkr — för fortsatt konstruktionsarbete. Jag förutsätter, att förevarande belopp sedermera inräknas i de investeringsanslag, som kan komma att beviljas för anläggningens uppförande.

I enlighet med det sagda förordar jag, att anslaget till atomenergianläggningar för nästa budgetår uppföres med 20 mkr. Jag vill här erinra om att statsrådet och chefen för handelsdepartementet i annat sammanhang denna dag (bil. 12 till statsverkspropositionen) anmält de frågor, som rör atomenergiprogrammet.

Vid sidan av de ramreglerade investeringarna har styrelsen för nästa budgetår föreslagit en medelsförbrukning av 15 mkr för fortsatta arbeten på förvaltningsbyggnaden i Räcksta. Jag har ej något att erinra häremot och föreslår, att det av styrelsen äskade anslaget om 14 mkr upptages för ändamålet.

I fråga om beräkningen av anslagen förordar jag, att i princip de belopp anvisas, som fordras för att jämte beräknad behållning vid nästa budgetårs ingång täcka medelsförbrukningen under varje anslagsrubrik. Under dispositionsanslaget föreslår jag, att 10 mkr anvisas. Den totala anslagssumman för nästa budgetår kommer därvid att utgöra 433,2 mkr. Beträffande anslaget Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet bör detta — därest riksdagen icke har något att erinra häremot — vid behov kunna förstärkas med medel från dispositionsanslaget. Styrelsens förslag om sammanslagning av anslagen Kraftverksbyggnader m. m. och Regleringsföretag har jag icke funnit skäl tillstyrka.

I anslaget till distributionsanläggningar har styrelsen inräknat en kostnad av ca 4,4 mkr för inköp och utrustning av distributionsnät i Norrbottens och Västerbottens läns skogs- och fjällbygder. Av beloppet föreslås 3,5 mkr skola avskrivas omedelbart. De hittills anvisade avskrivningsanslagen uppgår till sammanlagt 23 mkr vilket motsvarar det totala avskrivningsbelopp som förutsattes vid 1954 års riksdagsbeslut i frågan. Styrelsen har meddelat, att kapitalbehovet för ifrågavarande inköp och utrustning nu kan uppskattas till 55,5 mkr mot 29 mkr enligt de i 1954 års statsverksproposition framlagda beräkningarna. Behovet av initialavskrivning har enligt styrelsens beräkningar samtidigt ökat från 23 mkr till 30 à 35 mkr. Utom hittills anvisade avskrivningsanslag skulle således tillkomma 7 à 12 mkr.

Den av riksdagen beslutade upprustningen av detaljdistributionen inom de inre delarna av Norrbottens och Västerbottens län bör enligt min åsikt fullföljas planenligt. Med hänsyn till inträffade generella kostnadsstegringar och de i viss utsträckning ändrade förutsättningarna beträffande upprustningen av nämnda distributionsnät synes klara motiv föreligga för ytterligare avskrivningsanslag för ändamålet. Initialavskrivningarna synes dock kunna begränsas till totalt högst 30 mkr. Utöver hittills anvisade avskrivningsanslag skulle således tillkomma högst 7 mkr. Med hänsyn till vad jag anfört tillstyrker jag det av vattenfallsstyrelsen äskade avskrivningsanslaget för nästa budgetår om 3,5 mkr för ändamålet ifråga. Chefen för finansdepartementet har därför i annat sammanhang denna dag föreslagit, att i detta syfte ett avskrivningsanslag om 3,5 mkr anvisas på driftbudgeten för nästa budgetår.

Utskottet. Sedan vattenfallsstyrelsen i oktober 1959 framlagt utredning rörande verkets avskrivnings- och förräntningsnormer, vattenfallsstyrelsens finansieringsutredning, och densamma efter remiss varit under beredning inom Kungl. Maj:ts kansli, har departementschefen nu redovisat ett preliminärt ställningstagande i fråga om verkets målsättning. Departementschefen framhåller därvid till en början, att statens kraftverksrörelse bör uppvisa en tillfredsställande förräntning. Med hänsyn till kraftindustriens struktur med en uppdelning på statlig, kommunal och enskild verksamhet bör vattenfallsverket i kalkylunderlaget för prissättningen bl. a. beakta förhållandena inom den icke-statliga sektorn. I princip godtager departementschefen, att eltaxorna primärt anpassas efter elkraftens marginalkostnader.

Departementschefen understryker angelägenheten av att samtliga relevanta kostnadsposter ingår i beräkningen av finansieringskostnaderna. En av de väsentligaste kostnadsstyrande faktorerna är kalkylräntan för det disponerade statskapitalet. Vattenfallsstyrelsen har på grundval av vissa antaganden framräknat en kalkylränta till 6,6 procent. Ehuru departementschefen inte är beredd att för det närvarande fixera en nivå för kalkylräntan, bedömer han den tillämpade låneräntan som relativt låg. I fråga om de kalkylmässiga avskrivningarna finner departementschefen fog för tanken på en utvidgning av antalet avskrivningsobjekt. Avskrivningar på vissa såsom värdebeständiga behandlade tillgångar liksom övergång till kortare avskrivningstider bör dock enligt departementschefens mening anstå.

I fråga om de bokföringsmässiga avskrivningarna tillstyrker departementschefen övergång till konstant avskrivning. Avskrivningarna bör ske på kapitalföremålens nuvärden. Den angivna principen har efter Kungl. Maj:ts bemyndigande tillämpats av styrelsen för senare hälften av budgetåret 1959/60 samt för budgetåret 1960/61. Departementschefen finner dock, att nuvarande föreskrifter rörande vattenfallsverkets liksom de övriga kommunikationsverkens avskrivningar är föråldrade. En översyn av affärsverkens avskrivningsnormer och redovisningsprinciper i övrigt bör således företagas.

I anslutning till finansieringsutredningen berör departementschefen vidare frågan om lokal taxedifferentiering. Departementschefen tillstyrker därvid, att taxorna i stort sett får bestämmas av för varje område gällande produktions- och överföringskostnader. Beträffande förslag av norrländska vattenkraftutredningen, att statsmakterna skall fastslå principen, att alla rimliga krav på leverans av elkraft i Norrland skall tillgodoses, säger sig departementschefen inte kunna finna annat än att bedömningen av kraftbehoven och deras tillgododoseende i fråga om samtliga försäljningsområden får anses ingå i vattenfallsstyrelsens allmänna åligganden.

Departementschefen anför avslutningsvis i fråga om styrelsens utredning, att motiven för en taxehöjning visserligen snarast förstärkts sedan utredningen avlämnades, men att kostnadsstegringarna å andra sidan torde ha motverkats av rationaliseringsverksamheten inom vattenfallsverket. Departementschefen finner därför ett ställningstagande till taxefrågan tills vidare böra anstå.

Utskottet finner för sin del värdefullt, att vattenfallsverkets avskrivnings- och förräntningsnormer underkastats den utförliga analys som finansieringsutredningen innebär. I anslutning härtill må framhållas att vattenfallsverkets totala investeringar är av sådan storleksordning, att en fullgod förräntning på desamma är av ej oväsentlig betydelse ur statsfinansiella synpunkter. Det framstår vidare av flera skäl som angeläget, att taxesättningen varken innebär någon subventionering eller något uttagande av överpris.

Till grund för investeringsavvägningen och taxesättningen ligger vissa antaganden om räntenivåer, avskrivningstider m. m. Uppställandet av dessa antaganden innefattar komplicerade bedömningsfrågor, på vilka utskottet i förevarande sammanhang icke funnit sig böra närmare ingå. Beträffande lämpligheten av att basera taxeberäkningarna på en marginalkostnadskalkyl vill dock utskottet uttala sin anslutning till departementschefens uppfattning.

En övergång till konstant avskrivning av investeringsobjekten finner även utskottet ändamålsenlig. Utskottet, som tidigare beträffande andra kapitalfonder förordat, att avskrivningen grundas på återanskaffningspriset, tillstyrker därför nu att också för vattenfallsverkets del, de bokföringsmässiga avskrivningarna sker efter denna princip.

Departementschefen har i propositionen vidare redovisat sitt ställningstagande till en av vattenfallsstyrelsen framlagd utredning rörande den ekonomiska avvägningen mellan vattenkraft och värmekraft. Enligt denna utredning, vattenfallsstyrelsens optimalutredning, har den mest ekonomiska utbyggnadsgraden av vattenkraften under huvuddelen av 1960-talet beräknats ligga vid 110 % för att mot slutet av 1960-talet och under 1970-talet sjunka till 100 % och därunder. Vid beräkningarna har man utgått ifrån ett oljepris av 9 kr. per Mkal och en kalkylränta av 7 %. Departementschefen finner optimalutredningen utgöra en värdefull grund för den framtida avvägningen mellan olika kraftkällor i det statliga kraftsystemet.

Även utskottet hyser den uppfattningen, att den verkställda utredningen ger en värdefull bakgrund till bedömningen av vattenfallsverkets framtida investeringsinriktning. En viss valfrihet föreligger emellertid mellan proportionen av vattenkraft och värmekraft utan att kraftverksrörelsens totala kostnader påverkas i någon högre grad. Utskottet vill därför i detta sammanhang endast i likhet med departementschefen framhålla, att även andra synpunkter än rent ekonomiska bör beaktas, då den slutliga avvägningen skall göras.

Vidare finner även utskottet det värdefullt att pågående överläggningar mellan kraftproducenterna och företrädare för naturskyddet utvidgats till att omfatta hela problemkomplexet rörande avvägningen mellan kraft- och naturskyddsintressena i de norrländska älvdalarna och sjösystemen. Något ställningstagande från statsmaktens sida till frågan om vilka objekt som skall sparas vid framtida kraftverksutbyggnader synes därvid, såsom departementschefen framhållit, inte nu böra ske.

I fråga om vattenfallsverkets investeringar för innevarande och nästa

budgetår har departementschefen räknat med medelsförbrukningar om 450 respektive 440 mkr. Det förordade investeringsprogrammet, vilket för nästa budgetår understiger verkets förslag med 25 mkr, synes kunna leda till torrårssäkerhet under budgetåret 1962/63. Departementschefens förslag innebär bl. a., att verket skall under nästa budgetår kunna påbörja utbyggnaden av Ajaure kraftstation i Ume älv och installationen av ett tredje aggregat i Stenungsunds ångkraftverk. I fråga om atomenergiprogrammet innebär förslaget viss ändring av vattenfallsstyrelsens tidigare planer. Den första atomkraftstationen avser styrelsen nu uppföra ovan jord vid Marviken på Vikbolandet i Östergötlands län. Frågan härom bör emellertid enligt departementschefens mening underställas riksdagen sedan erforderligt projekteringsunderlag och nya kostnadsberäkningar framkommit. Erforderliga medel för det fortsatta konstruktionsarbetet bör därför förskottsvis bestridas av verkets driftmedel. För fortsatta arbeten på Ågesta kraftvärmeverk beräknas för vattenfallsstyrelsens del 20 mkr. Slutligen tillstyrker departementschefen, att ett anslag av 14 mkr för nästa budgetår anvisas utanför verkets investeringsram för fortsatta arbeten på förvaltningsbyggnaden i Räcksta.

Under punkten 1 i det föregående har utskottet redan förklarat sig kunna godtaga den av Kungl. Maj:t för nästa budgetår föreslagna investeringsramen om 440 mkr. Den förordade medelsanvisningen om 14 mkr för förvaltningsbyggnaden i Räcksta har utskottet jämväl funnit sig kunna tillstyrka. Beträffande den föreslagna omläggningen av vattenfallsstyrelsens atomenergiprogram föranleder departementschefens uttalande inte någon erinran från utskottets sida.

Vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt anfört och förordat har ej givit utskottet anledning till särskilt uttalande. Utskottet får därför hemställa,

att riksdagen må för budgetåret 1961/62 under statens vattenfallsverks fond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. Kraftverksbyggnader m. m.	240 100 000	kr.
2. Atomenergianläggningar	20 000 000	»
3. Regleringsföretag	38 000 000	»
4. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	109 100 000	»
5. Inköp av vattenfall och fastigheter	1 000	»
6. Förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet	2 000 000	»
7. Förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen	14 000 000	»
8. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	10 000 000	»

Luffartsfonden

6:o) Luftfartens markorganisation m. m. Kungl. Maj:t har (punkt 6, s. 128—144) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1961/62 under luftfartsfonden anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 12 000 000 kr.

I skrivelser den 23 augusti, 14 september och 14 november 1960 har *luftfartsstyrelsen* framlagt sina äskanden om investeringsanslag för nästa budgetår.

Den för innevarande budgetår fastställda investeringsramen utgör för luftfartsfonden samt det under televerkets fond upptagna anslaget till Radioanläggningar för luftfarten (10,5 + 3,5) 14,0 mkr. Vid sidan av de ramreglerade investeringarna har anvisats 30 mkr för utbyggnad av storflygplatsen Stockholm-Arlanda. För budgetåret 1961/62 föreslår styrelsen arbeten för sammanlagt 14,1 mkr, vartill kommer 3,4 mkr för radioanläggningar för luftfarten, eller tillhoppa 17,5 mkr. För storflygplatsen äskas ett anslag om 5 mkr.

I propositionen redovisas därefter i detalj fördelningen på olika projekt av den för nästa budgetår av luftfartsstyrelsen föreslagna medelsramen (s. 129—137) samt en redovisning av kostnaderna för storflygplatsen (s. 137—140).

Arbetsmarknadsstyrelsen har avgivit det utlåtande som i propositionen redovisats under postverkets fond.

Departementschefen erinrar inledningsvis om att han vid redovisningen av investeringsplanen för kommunikationsverken ansett sig kunna förorda en investeringsram av 7,0 mkr för luftfartsfonden. Härav bör 6,9 mkr hänföras till flygplatsanslaget och 0,1 mkr till försvarsberedskapsanslaget. Vidare tillstyrkes — vid sidan av de ramreglerade anslagen — ett anslag av 4 mkr till utbyggande av storflygplatsen.

Därefter anför departementschefen.

Liksom för innevarande budgetår bör luftfartsstyrelsen under nästa budgetår med anlitande av anslagen inom luftfartsverkets investeringsram samt anslaget till radioanläggningar för luftfarten under televerkets fond få avväga behoven av investeringar i olika slag av luftfartsanläggningar. Härvid förutsättes, att investeringarna totalt icke överstiger luftfartsverkets ram, utökad med ett belopp motsvarande anslaget till radioanläggningar för luftfarten, som jag för nästa budgetår föreslagit skola uppföras med 3 mkr. Erforderliga anslagsförstärkningar i anledning av denna rörelsefrihet torde få ske genom anlitande av dispositionsanslagen under berörda fonder.

Vad angår de olika objekten tillhörande de ramreglerade investeringarna är jag icke beredd att ta ställning till förslagen om utbyggnad av Torslanda

flygplats. De i investeringsprogrammet upptagna arbetena på Sundsvall/Härnösands flygplats för sammanlagt 0,9 mkr avseende banförlängning och komplettering med högintensitetsljus torde enligt vad styrelsen meddelat icke komma till utförande under nästa budgetår på grund av svårigheter att lösa vissa markfrågor.

Jag biträder styrelsens förslag om förläggande av kontrollcentralen för Stockholms flyginformationsområde till Arlanda flygplats. Med hänsyn bl. a. till att kontrollcentralen är avsedd att ingå i den blivande trafikledningsbyggnaden på Arlanda, talar övervägande skäl för att anläggningskostnaderna för kontrollcentralen hänföres till investeringarna för storflygplatsen. Projektet i fråga, som kostnadsberäknats till totalt 1,3 mkr, bör således utgå ur styrelsens arbetsprogram för de ramreglerade investeringarna samtidigt som motsvarande uppräkningsår får ske för Arlandainvesteringarna.

På grund av vad jag nu anfört nedgår medelsbehovet för budgetåret 1961/62 med ca 4,8 mkr jämfört med styrelsens förslag.

Mot investeringsprogrammet i övrigt under anslaget till flygplatser m. m. har jag i princip ej något att erinra. Då den av mig förordade investeringsramen innebär en begränsning av styrelsens äskanden med ytterligare ca 2,3 mkr, torde emellertid vissa arbeten och anskaffningar behöva uteslutas eller senareläggas, företrädesvis under diverseposterna samt posten fordon, maskiner och redskap.

Vad gäller Arlanda flygplats beräknades i 1960 års statsverksproposition de totala kostnaderna för en utbyggnad i beslutad omfattning till 155 mkr. Härei ingick ej de till 4 mkr uppskattade kostnaderna för en tullgodsbyggnad, vars fondredovisning skulle ytterligare utredas. Styrelsen föreslår nu i samråd med byggnadsstyrelsen och generaltullstyrelsen, att godsbyggnaden skall redovisas under luftfartsfonden. Jag har ej något att erinra häremot.

Hösten 1960 har luftfartsstyrelsen beräknat kostnaderna för storflygplatsen — exklusive stationsbyggnaden och stationsområdet samt förenämnda tullgodsbyggnad — till 135 mkr, vilket belopp styrelsen anser jämförbart med 128 mkr vid den i förra årets statsverksproposition angivna kostnadsramen. Skillnaden mellan de båda sistnämnda beloppen hänförs sig främst till generella kostnadsstegringar samt kostnader för vissa provisorier, som jag skall närmare beröra i det följande. Vad angår stationsområdet, stationsbyggnaden och tullgodsbyggnaden har någon ny kostnadsuppskattning ej skett men styrelsen anser det troligt att de för stationsbyggnaden i kostnadssammanställningen upptagna beloppen är alldeles för låga.

Rörande tidsplanen för utbyggnaden meddelar styrelsen, att stationsbyggnaden numera planeras att tas i drift våren 1966 i stället för hösten 1963 såsom tidigare avsetts. Som jag varit i tillfälle att närmare utveckla i ett interpellationssvar i andra kammaren den 14 december 1960, har en sådan tidsförskjutning ansetts nödvändig för att bereda erforderlig tid för en noggrann planering och projektering av byggnaden och för inhämtande av ytterligare erfarenheter i fråga om jettrafikens krav. Avsikten är att en allmän nordisk arkitektävlan om stationsbyggnaden skall utlysas.

Genom senareläggningen av stationsbyggnaden samt den till våren 1962 tidigare lagda överflyttningen av utrikestrafiken till Arlanda — vilken jag likaledes berört i sagda interpellationssvar — blir det nödvändigt att utföra vissa provisorier. Kostnaderna för dessa uppskattas av styrelsen till 5,5 mkr vartill kommer 0,7 mkr för arkitektävlingen och vissa administrationskostnader.

Jag delar helt uppfattningen att färdigställandet av stationsbyggnaden och stationsområdet bör uppskjutas åtminstone till år 1966. Härigenom

skapas ökade möjligheter till en från ekonomiska och andra synpunkter rationell utformning av byggnaden. Med hänsyn till bl. a. det hårda utnyttjandet av trafikkapaciteten på Bromma flygplats samt till de allvarliga bullerstörningarna kring sistnämnda flygplats är det synnerligen tillfredsställande, att hela utrikesluftfarten överflyttas till Arlanda under våren 1962. Luftfartsstyrelsen bör därför erhålla bemyndigande att utföra härför erforderliga provisoriska anordningar. Kostnaderna för dessa bör dock kunna begränsas något i förhållande till styrelsens förslag genom i vissa avseenden enklare utförande. Vidare får i möjligaste mån en successiv anpassning av provisorier ske efter trafikutvecklingen. Kostnaderna för nämnda anläggningar bör därför enligt min åsikt kunna begränsas med uppskattningsvis 0,5 mkr jämfört med styrelsens beräkningar. På grund härav upptar jag ifrågakostnader för provisorier, arkitekttävling m. m. till 5,7 mkr. Innan byggnadsarbetena avseende provisorier påbörjas, torde luftfartsstyrelsen böra underställa frågan om deras igångsättande Kungl. Maj:ts prövning och i samband härmed framlägga en förnyad kostnadsberäkning.

Ställningstagandena till den permanenta stationsbyggnaden med tillhörande stationsområde torde således få anstå. Icke heller i fråga om den icke färdigprojekterade tullgodsbyggnaden torde beslut kunna fattas vid innevarande års riksdag.

Med hänsyn härtill synes kostnadsberäkningarna böra anknytas till en första byggnadsetapp, omfattande de av luftfartsstyrelsen angivna arbetena med undantag av stationsbyggnad, stationsområde och godsbyggnad. Där emot bör i enlighet med vad jag anfört i det föregående kostnaderna för Stockholmsområdets kontrollcentral om 1,3 mkr inräknas bland investeringarna för storflygplatsen.

Beträffande styrelsens beräkningar i övrigt i vad avser den sålunda angivna första utbyggnadsetappen synes bl. a. det för oförutsett avsedda beloppet vara något för högt upptaget med hänsyn till storleken av återstående investeringar inom denna etapp. På grund härav bör den fortsatta utbyggnaden av storflygplatsen — exklusive stationsbyggnaden, stationsområdet och tullgodsbyggnaden — inriktas på att en kostnadsram av 135 mkr inte får överskridas. I detta belopp har jag då inräknat kostnaderna för nämnda provisorier, Stockholmsområdets kontrollcentral samt generella kostnadsstegringar.

Till försvarsberedskap tar departementschefen upp ett anslag av 100 000 kr.

Utskottet. De ramreglerade investeringarna inom luftfartsfonden, vilka av styrelsen förutsatts uppgå till 14,1 mkr föreslås av departementschefen upptagas med 7,0 mkr, varav 6,9 mkr för flygplatsanslaget och 0,1 mkr till försvarsberedskapsanslaget. Reduceringen innebär att av styrelsen planerad utbyggnad av Torslanda flygplats samt vissa arbeten på Härnösands flygplats ej kan komma till stånd, varjämte vissa smärre arbeten och anskaffningar uteslutes eller senarelägges. Å andra sidan anser departementschefen beräknade medel för en kontrollcentral för Stockholms flyginformationsområde böra läggas utanför de ramreglerade investeringarna och i stället hänföras till investeringarna för Arlanda, dit centralen avses bli förlagd. Den ramreglerade förbrukningen förutsättes slutligen få ökas med ett belopp om 3 mkr motsvarande anslaget till radioanläggningar för luftfarten.

Vid sidan av de ramreglerade anslagen beräknas 4 mkr till fortsatt utbyggnad av storflygplatsen, för vilken de totala kostnaderna — exklusive stationsbyggnaden och stationsområdet samt tullgodisbyggnad — numera beräknas till 135 mkr mot tidigare 128 mkr. I förenämnda belopp om 135 mkr anser departementschefen böra inkluderas dels kostnader om 5,7 mkr för vissa provisorier, föranledda av att stationsbyggnaden nu beräknas kunna färdigställas tidigast 1966, dels ock utgifter för kontrollcentralen även som vissa generella kostnadsstegringar.

Utskottet, som under punkten 1 i det föregående förklarar sig godtaga den av Kungl. Maj:t förordade medelsförbrukningsramen, vill dock i detta sammanhang erinra om fjolårets riksdagsbehandling (jfr SU 203) av väckta motioner om medelsanvisning till generalplanarbetet för Torslanda flygplats' utbyggnad samt vad i samband därmed förevarit. Under hänvisning härtill får utskottet framhålla önskvärdheten av att luftfartsstyrelsen beredes möjligheter att utföra de projekterings- och smärre förberedelsearbeten som erfordras för ett snabbt igångsättande av de egentliga utbyggnadsarbetena. Åtgärder i sådan riktning synes f. ö. stå i god överensstämmelse med de i statsverkspropositionens finansplan gjorda uttalandena rörande vikten av en långt driven projektering inom den statliga investeringssektorn i syfte att möjliggöra ett snabbt igångsättande av aktuella företag därest av konjunkturpolitiska skäl så skulle erfordras.

Vad departementschefen i förevarande sammanhang i övrigt anfört och förordat har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer således,

att riksdagen må för budgetåret 1961/62 under luftfartsfonden anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. Flygplatser m. m.	6 900 000 kr.
2. Försvarsberedskap vid luftfartsverket ..	100 000 »
3. Utbyggnad av storflygplats m. m.	4 000 000 »
4. Luftfartsverkets dispositionsanslag	1 000 000 »

Statens allmänna fastighetsfond

7:o) **Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 145—147), innebärande oförändrad medelsanvisning för nästa budgetår, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Sanering m. m. inom Djurgårdsstaden i Stockholm* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 200 000 kr.

8:o) **Byggnadsarbeten för statens bilinspektion.** Kungl. Maj:t har (punkt 10, s. 151 och 152) föreslagit riksdagen att till Byggnadsarbeten för statens bilinspektion för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 1 800 000 kr.

Departementschefen har anfört följande.

Jag anser det angeläget att upprustningen av bilinspektionens lokaler fortsättes under nästa budgetår. För fullföljande av nybyggnaderna för bilinspektionen i Göteborg och Falun samt för inköp av tomtmark för kommande nybyggnader tillstyrker jag ett anslag av 1,8 mkr för budgetåret 1961/62. Vad speciellt anläggningen i Göteborg beträffar förutsätter jag att byggnadsstyrelsen tillvaratar alla möjligheter att sänka kostnaderna utan att funktionsdugligheten eftersättes. Vad angår inköpen av tomtmark bör självfallet markförvärv i första hand avse orter där förhyrning av lämpliga lokaler ej kan påräknas.

Med hänsyn till karaktären av bilinspektionens byggnader kan det ifrågasättas om inte vissa fördelar kunde vinnas genom att ifrågavarande byggnadsverksamhet anförtroddes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. I samma riktning talar även byggnadsstyrelsens ökade arbetsbelastning som följd av expansionen i den statliga byggnadsverksamheten när det gäller högskolor m. m. Jag förordar därför att byggnadsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i samråd undersöker detta spörsmål och framlägger förslag till Kungl. Maj:t så snart som möjligt rörande ansvaret i fortsättningen för ifrågavarande byggnadsverksamhet samt förhyrningarna för bilinspektionens verksamhet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer således,

att riksdagen må till *Byggnadsarbeten för statens bilinspektion* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 1 800 000 kr.

9:o) Nybyggnad för aerologisk station på Frösön. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 11, s. 152 och 153) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Nybyggnad för aerologisk station på Frösön* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

10:o) Merkostnader för vissa byggnadsarbeten. Kungl. Maj:t har (punkt 12, s. 153—156) föreslagit riksdagen att dels till Merkostnader för vissa byggnadsarbeten för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kr., dels ock godkänna vissa kompletteringar av den förteckning som ligger till grund för användningen av anslaget.

Anslaget är avsett att täcka de merkostnader, vilka på grund av den allmänna stegringen av byggnadskostnaderna uppstått å vissa, i särskild förteckning upptagna byggnadsföretag under fastighetsfonden; dessa företag hänför sig till social-, kommunikations-, ecklesiastik-, jordbruks-, handels- och inrikesdepartementen. Beträffande den närmare motiveringen för anslaget torde få hänvisas till propositionen 1948:2 (bil. 14, punkt 8).

Till grund för Kungl. Maj:ts förslag ligger en av *byggnadsstyrelsen* den 26 augusti 1960 lämnad redogörelse för ställningen på merkostnadsanslaget per den 30 juni samma år.

Departementschefen har anfört följande.

I 1958 års statsverksproposition anförde jag, att den närmare bedömningen av byggnadskostnadernas storlek lämpligen borde ske inom det departement, som från början handlagt frågan om medelsanvisning för vederbörande byggnadsföretag. För att åstadkomma en sådan ordning syntes det bl. a. kunna komma i fråga att anvisa medel för merkostnader på kollektivanslag. Under alla omständigheter syntes för framtiden under merkostnadsanslaget endast böra upptagas byggnadsföretag, för vilka medel anvisats på specialanslag.

Då merkostnaderna för de av byggnadsstyrelsen nu anmälda nya objekten under social- och ecklesiastikdepartementen med fördel synes kunna bestri-
das från befintliga kollektivanslag under respektive departement, förordar jag, att dessa objekt utgår ur förenämnda förteckning. Den totala investeringsrätten under merkostnadsanslaget nedgår härigenom i förhållande till byggnadsstyrelsens förslag med 1 050 000 kr och kommer sålunda att utgöra i runt tal 33 400 000 kr. Vidare reduceras det beräknade medelsbehovet för nästa budgetår med 850 000 kr. En motsvarande uppräknings av vissa kollektivanslag under social- och ecklesiastikdepartementen äskas i annat sammanhang denna dag av cheferna för dessa departement.

I övrigt har jag ej något att erinra mot byggnadsstyrelsens beräkningar. Jag tillstyrker därför ett anslag om 150 000 kr för nästa budgetår.

Utskottet har icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer således,

att riksdagen må

I. till *Merkostnader för vissa byggnadsarbeten* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 150 000 kr.,

II. godkänna de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1961 föreslagna kompletteringarna av den förteckning, som ligger till grund för användningen av ifrågavarande anslag.

Fonden för låneunderstöd

11:o) *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport* för 1960/61. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 13, s. 157) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Garanti till Aktiebolaget Aerotransport för 1960/61* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kr.

Fonden för förlag till statsverket

12:o) *Förskott till vissa plankostnader m. m.* I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 14, s. 158) hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Förskott till vissa plankostnader m. m.* för budgetåret 1961/62 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kr.

Diverse kapitalfonder

Väg och vattenbyggnadsverkets förrådsfond

13:o) Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. Kungl. Maj:t har (punkt 15, s. 159—165) föreslagit riksdagen att under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond för budgetåret 1961/62 anvisa i statsrådsprotokollet angivna investeringsanslag å tillhoppa 40 700 000 kr.

I skrivelse den 30 augusti 1960 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* gjort framställning om investeringar i verkets förrådsfond under budgetåret 1961/62.

För budgetåret 1960/61 har fastställts en medelförbrukningsram om 35,5 mkr. Vid sidan om de ramreglerade investeringarna räknar styrelsen med en medelförbrukning av 328 000 kr. avseende beställningar i sysselsättningsstödjande syfte hos Karlskrona örlogsvarv.

För budgetåret 1961/62 beräknar styrelsen en medelförbrukning av 42,0 mkr i vad avser de ramreglerade investeringarna samt 0,5 mkr vid sidan av ramen för anskaffning av grusfyndigheter.

Med hänsyn till svårigheterna att beträffande de ramreglerade anslagen så anpassa utgifterna att ramen väl utnyttjas hemställer styrelsen, att Kungl. Maj:t från och med budgetåret 1961/62 måtte låta tillgängliga anslagsmedel utgöra investeringsbegränsning och att särskilt rambelopp fortsättningsvis ej måtte fastställas.

Vid sidan av anslagsäskandena hemställer styrelsen om ett beställningsbemyndigande för leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1963/64 intill ett belopp av 18 mkr.

För en närmare redogörelse för innehållet i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens anslagsskrivelse får utskottet hänvisa till propositionen (s. 160—163).

Yttrande av *arbetsmarknadsstyrelsen* har i propositionen redovisats under postverkets fond (s. 17 och 18).

I anledning av departementschefens uttalande i 1960 års statsverksproposition rörande oljelagringsanläggningarnas ställning inom förrådsfonden samt sedermera lämnat uppdrag åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har styrelsen i samråd med riksräkenskapsverket och riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap den 28 november 1960 inkommit med utredning i frågan. Styrelsen föreslår, att en ny kapitalfond inrättas under riksnämndens förvaltning för dessa anläggningars redovisning samt att uppdrag lämnas riksnämnden att i samråd med riksräkenskapsverket utarbeta förslag till redovisningsbestämmelser m. m. för den nya fonden.

Departementschefen erinrar inledningsvis om att han i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för innevarande budgetår räknat med en oförändrad investeringsram av 35,5 mkr. Vid sidan av investeringsramen har departementschefen för nämnda budgetår räknat med en medelsförbrukning av dels 0,3 mkr för bestridande av kostnaderna för återstoden av de beställningar, som i sysselsättningsstödjande syfte lagts ut hos örlogsvarvet i Karlskrona, dels 0,5 mkr för inköp av grustag.

Departementschefen anmäler, att den i fjolårets statsverksproposition förordade utredningen rörande redovisningen på förrådsfonden av vissa oljelagringsanläggningar avlämnats och att densamma nu är under beredning inom kommunikationsdepartementet. Vidare anmäler departementschefen, att han ej ansett sig kunna tillstyrka förslag om upphävande av rambegränsningen för förrådsfondens investeringar.

Departementschefen erinrar om att han vid anmälan av investeringsplanen för kommunikationsverken förordat en investeringsram av 40 mkr för nästa budgetår. Detta innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 4,5 mkr. Därjämte biträder departementschefen förslag av styrelsen om anvisande av medel vid sidan av investeringsramen för inköp av grustag m. m. Hur medelsförbrukningen ungefärligen beräknas komma att fördela sig på de olika anslagen framgår av en i propositionen (s. 164) intagen tablå.

Erforderliga anslag har av departementschefen beräknats till sammanlagt 40,7 mkr. Avslutningsvis förklarar sig departementschefen icke ha någon erinran mot styrelsens hemställan om ett beställningsbemyndigande om högst 18 mkr, gällande leveranser till maskincentralförrådet under budgetåret 1963/64.

Utskottet. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag om upphävande av rambegränsningen för förrådsfondens investeringar anser sig departementschefen ej kunna tillstyrka. Vidare anses av styrelsen föreslagna investeringsutgifter under nästa budgetår om 42,5 mkr böra reduceras till 40,5 mkr, vilket dock innebär en ökning i förhållande till innevarande budgetår med 4,5 mkr. Den sålunda förordade medelsförbrukningen fördelas med 6,5 mkr till Garage- och förrådsanläggningar, 31,0 mkr till Motorfordon och vägmaskiner m. m., 1,5 mkr till Flytande materiel, 1,0 mkr till Dispositionsanslaget och 0,5 mkr till Grustag m. m.

Utskottet tillstyrker för sin del, i enlighet med vad under punkten 1 anförts, Kungl. Maj:ts förslag beträffande investeringarnas omfattning samt fördelning på de skilda anslagsgrupperna. Ej heller har utskottet något att erinra mot att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bemyndigas ikläda sig betalningsansvar intill ett belopp om högst 18 mkr för materiel till maskincentralförrådet, avsedd att levereras under budgetåret 1963/64.

Utskottet hemställer i enlighet med det anförda,

att riksdagen må för budgetåret 1961/62 under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond anvisa följande investeringsanslag, nämligen

1. Garage- och förrådsbyggnader m. m.	6 100 000 kr.
2. Motorfordon och vägmaskiner m. m.	30 900 000 »
3. Flytande materiel	1 200 000 »
4. Grustag m. m.	1 000 000 »
5. Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	1 500 000 »

Uppskjuten fråga

14:o) Utskottet kommer framdeles att avgiva utlåtande beträffande Kungl. Maj:ts under punkten 8 framlagda förslag om anslag för budgetåret 1961/62 till Radiohus, vilket utskottet härmed får för riksdagen anmäla.

Stockholm den 28 februari 1961

På statsutskottets vägnar:

ERNST V. STAXÄNG

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Boman, Einar Persson, Ivar Johansson, Birger Andersson, fröken Andersson, herrar Axel Johannes Andersson, Bergman, Holmqvist, Per Jacobsson, Bengtson, Fritz Persson, Ragnar Bergh, Rikard Svensson och Bengt Gustavsson; samt

från andra kammaren: herrar Staxäng, Petterson i Degerfors, Malmberg, Karlsson i Olofström, Blidfors, Nilsson i Göingegården, Andreasson, fru Lewén-Eliasson, fröken Elmén, herrar Lassinantti, Johansson i Norrköping, Andersson i Knäred, Gustafsson i Kårby, Heidenberg och Nelander.